№ 141 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1 ՅՈՒԼԻՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1 ՅՈՒԼԻՍԻ № 141

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и Ко" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑ.-ԾԽ. ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Հարկաւոր են 5 ուսուցիչ

հետեւեալ առարկաների համար.

1) Հայոց լեզու՝ 32 դաս (2 դասը իրագնութեան), 2) Ռուսաց լեզու՝ 26 դաս, 3) Թւաբանութիւն՝ 23 դաս, 4) Աշխարհագրութիւն՝ 16, դաս, 5) Ռուսաց պատմութիւն՝ 6 դաս և 6) Բնագիտութիւն՝ 15 դաս:

Հայերէնագիտութեան դասատուները պիտի լինեն հմուտ, փորձառու եւ մասնագիտական պատրաստութիւն ունեցողներ, իսկ ռուսաց լեզուի դասատուները՝ փորձառու եւ անպայման ուսուցչական ինստիտուտ աւարտածներ: Դասավարձն է 60 րուբլի: Ամեն մի ուսուցիչ կունենայ շաբաթական 18—24 դաս: Ցանկացողները իրանց կրթութեան, անցեալ մանկավարժական գործունէութեան մասին համառօտ տեղեկութիւններով թող բարեհաճեն դիմել մինչև յուլիսի 25-ը՝ հետեւեալ հասցէով. Баку. Попечительству Бакинск. Арм. Церк.-Приходск. школъ. Гимназическая ул.
(Ե.Հ.) առ. 789. 2—2

Պետերբուրգի Հայոց Եկեղեցական Խորհուրդը

սրանով յայտնում է, որ առաջիկայ 1910/11 ուսումն. տարում Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանում ԲԱՑՎՈՒՄ ԵՆ 2 ԹՈՇԱԿ: Խնդիրները վկայականների հետ պիտի ներկայացվեն Պետերբուրգում Հայոց Եկեղեցական Խորհրդին մինչև յուլիսի 10-ը:
(Ե.Հ.) առ. 783. 2—2

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (րուլօ):
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում:
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլովինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շինութ.
Տէլէֆօն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(Հ.Չ.) (ա.) 310. 50—29

ԵՐԵՒԱՆԻ Հ. Հ. ԹԵՄ. ԴՊՐՈՑԻ
համար հարկաւոր է
Գերմաներէն լեզուի
ՄԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Դասերի թիւը 19 է. դասագին 70 ր.: Ցանկացողները՝ ուսման վկայագրի հետ՝ մինչև յուլիսի 20-ը թող դիմեն հոգաբարձութեանը:
(Ե.Հ.Կ.) առ. 785. 3—2

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Մեր ընթերցողներին յայտնի է, որ երկու տարի սրանից առաջ Կովկասի Փոխարքայի դիւանատանը մի յատուկ խորհրդակցութիւն զբաղված էր հայ-ծխական դպրոցների կանոնադրութեան ծրագրի մշակութեամբ:

Այդ ծրագիրը ապա քննութեան ենթարկվեց Փոխարքայի խորհրդի մէջ և վերամշակված ձևով ուղարկվեց Էջմիածին՝ Վեհափառ Կաթողիկոսին՝ նրա կարծիքը լսելու համար: Վեհափառը իր կողմից ենթարկեց ծրագիրը մանրամասն ուսումնասիրութեան և մշակեց կանոնադրութեան իր խմբագրութիւնը, որը և ներկայացրեց Կովկասի Փոխարքային:

Այդպիսով նախապատրաստական բոլոր գործողութիւնները կատարված են և այժմ մնում է, որ բարձր ատեանները տան իրանց հաւանութիւնը և դպրոցական կանոնադրութիւնը ստանայ օրէնսդրական ոյժ:

Ծխական դպրոցների կանոնադրութիւնը մշակելուց յետոյ հերթական է դառնում միջնակարգ դպրոցների կանոնադրութեան մշակումը, այսինքն հոգևոր սեմինարիաների, թեմական օրիորդական դպրոցների և ուրիշների:

Մեր հոգևոր դպրոցները, Ներսիսեանը, Երևանինը, Նոր-Նախիջևանինը և միւսները, ունեն իրանց կանոնադրութիւնները, որոնցով և տանում են իրանց գործերը: Այդ կանոնադրութիւններից հաստատված է միայն Նոր-Նախիջևանի դպրոցինը: Ներսիսեան դպրոցի կանոնադրութիւնը ուղարկված է պաշտօնապէս կովկասեան իշխանութեանը դեռ նախկին փոխարքայ Միխայիլ Նիկոլայեվիչի օրով և, չը հանդիպելով ոչ մի մերժողական նկատողութեան, սրբագործվել է ժամանակի ընթացքում մինչև իր վերաքննութիւնը:

Անշուշտ, մեր թեմական հոգևոր դպրոցների կանոնադրութիւնները ներկայումս կարօտ են վերամշակման թէ այն նկատումով, որ նրանք վերածվեն մի ընդհանուր ձևի ու խմբագրութեան, և թէ այն, որ նրանք յարմարեցված լինեն բաւարարութիւն տալու այն բոլոր պահանջներին, որ մենք ունենք դէպի մեր միջնակարգ դպրոցները:

Մենք այդ դպրոցների համար գլխաւոր նպատակներ ճանաչել ենք, որ նրանք տան ուսուցչացուներ մեր դըպրոցական հաստատութիւնների համար և առհասարակ կրթված գործողներ մեր միւս հասարակական հաստատութիւններում թէ կրօնական և թէ աշխարհիկ: Եւ, անտարակոյս, դպրոցի նպատակները պէտք է թելադրեն մշակել կանոնադրութեան այնպիսի ծրագիր, որը հնարաւորութիւն ընձայի դպրոցին արժանաւոր կերպով իր կոչմանը ծառայելու:

Մեր թեմական հոգևոր դպրոցների վարչութիւնները ունեն արած նախապատրաստական գործողութիւններ նոր կանոնադրութեան ծրագիր մշակելու համար: Նիւթերը գտնվում են թէ դպրոցական վարչութիւնների և թէ Էջմիածնի տրամադրութեան տակ: Եւ եթէ կազմվելու լինի մի յատուկ յանձնաժողով զբաղվելու կանոնադրութեան ծրագրի մշակութեամբ, նա մեծ դժուարութիւնների մէջ չի լինի իր գործի վերաբերութեամբ, ունենալով մի կողմից մեր դպրոցներում եղած նիւթերը, միւս կողմից պետական հոգևոր սեմինարիաների և այլ դպրոցների կանոնադրութիւնները:

Մենք վերև յիշատակեցինք նաև թեմական օրիորդական դպրոցների մասին, աչքի առաջ ունենալով պատրաստել մեր ծխական դպրոցների համար վարժուհիներ, դաստիարակչուհիներ և առհասարակ կրթված անհատներ: Օրիորդական մի երկու այդպիսի դպրոցների հաստատելը բաւարարութիւն կը տայ մի պահանջի, որ վաղուց զգացվում է մեզանում, որովհետև գիմնազիական կրթութիւնը անկարող է եղել տալ մեր ծխական դպրոցների համար կրթված հայուհիներ, գիտցող հայ լեզուն:

Միջնակարգ դպրոցների կանոնադրութեան մշակումը, դարձած լինելով հերթական կարևոր մի խնդիր, պահանջ է դնում, որ այդ մշակութեան նպաստեն և աջակցեն այն բոլոր անձերը մեր հասարակութեան մէջ, որոնք ձեռնհաս են այդ գործին իրանց գիտութեամբ և փորձառութեամբ:

Ա. Քալանթար

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

Այսօր Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկով. մուտք է գործում Թիֆլիս:

Նա վերջին շաբաթները գտնվում էր Մցխէթում, ուր գնացել էր իր առողջութիւնը կազդուրելու համար:

Մցխէթի առողջապահական պայմանները բարենպաստ կերպով են ազդել Փոխարքայի առողջութեան վրա և նա բաւական կազդուրվել է:

Հաճելի է արձանագրել, որ Կովկասի ազգաբնակութեան և մանաւորապէս հայ ժողովրդի ընդհանուր համակրութիւնը վայելող երկրի կառավարչապետը կազդուրել է իր առողջութիւնը և կարող է դեռ երկար ժամանակ ղեկավարող լինել մեր երկրի գործերին, որոնց հոգսերով նա զբաղված էր այնքան անկեղծ և խնամատար ոգով:

Փոխարքան վաղը ճանապարհ է ընկնում դէպի հիւսիս ամառը այնտեղ անցկացնելու նպատակով:

Կովկասցիները լիայոյս են, որ Փոխարքան կը վերադառնայ աւելի ևս կազդուրված և կը շարունակի իր արգիւնաւէտ գործունէութիւնը յօգուտ մեր երկրի և ազգաբնակութեան:

ՎԵՀԱՓԱՌԸ ՄՑԽԵԹՈՒՄ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Վեհափառի և Փոխարքայի խօսակցութեան գլխաւոր առարկան է եղել հայ ծխական դպրոցների կանոնադրութեան ծրագիրը, որի մասին խնդիր յարուցված էր մի քանի տարի սրանից առաջ և որն այժմ մշակված է բաւական հանգամանօրէն:

Վեհափառը Մցխէթում, ինչպէս հաղորդել էինք, այցելեց վրաց նշանաւոր մայր-տաճարը:

Երբ նա մուտք գործեց դէպի վանքի բակը, այդ ժամանակ այնտեղ եղած ուխտաւորների մի խմբից եկաւ մի ներկայացուցիչ՝ ձեռքին բռնած մի ափսէ աղ ու հացով, և դիմելով Կաթողիկոսին՝ ողջունեց նրա գալուստը ջերմ խօսքերով և սրտառուչ զգացմունքներով:

Այդ ողջոյնը թարգմանվեց հայերէն:

Վեհափառը յայտնեց իր շնորհակալութիւնը և իր կողմից ասելով համակրական խօսքեր՝ օրհնեց բոլորին:

Մցխէթի մայր-տաճարն իր հոյակապութեամբ և հնութիւններով շարժեց մեծ հետաքրքրութիւն: Դարաւոր կամարներն իրանց խորհրդաւորութեամբ և աւագ-երէցի հմուտ բացատրութիւնները յիշեցնում էին պատմական շրջաններ, որոնք անցել էին տաճարի և նրա շուրջ ապրող ժողովրդի գլխով:

Մցխէթում գտնված հայոց եկեղեցին փոքրիկ մի եկեղեցի է, որը բաւական է տեղական փոքրիկ համայնքի պահանջների համար:

Երեքշաբթի, յունիսի 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին Նորին Վեհափառութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելեց Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Վատացին:

Ընդունելութիւնը սիրալիր էր և տևեց 15 րոպէի չափ:

Յունիսի 28-ին Վեհին այցելեցին Թիւրքաց հիւպատոսը և Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխ. Ն. Վ. Չերքէզովը:

Նորին Սրբութեան կողմից յիշեալ անձանց փոխ-այցելութիւն գործեցին երէկ, յունիսի 30-ին, ժամը 1-ի մօտերը Մեսրոպ եպ. Տէր-Մովսիսեան, Բագրատ վարդապետ Վարդազարեան և Կաթողիկոսի դաւազանակիր Մեսրոպ վարդապետ Նշանեան:

Երէկ, յունիսի 30-ին, Վեհափառ Կաթողիկոսին այցելեցին.

Երեկ. ժամը 4-ին Թեմական Խորհրդի անդամները:

Ժամը 6-ին Կովկասեան Ուսուցիչների և Վարժուհիների Միութեան անդամները:

Մէշչանների Ընկերութեան խորհուրդը, գլուխ ունենալով աւագ Բ. Աստբելեանին, նոյնպէս և հանգուցեալ Զոհրաբեանի կտակակատարները, և այլն:

Համարեա ամեն օր առաջնորդարանը շրջապատում է մեծ բազմութիւն, որ բուռն ցանկութիւն է յայտնում տեսնել Վեհափառին:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 29 յունիսի

Ռուսաստանի և Ճապոնիայի միջև յունիսի 21-ին կայացած քաղաքական համաձայնութեան թարգմանութիւնը.

Ռուսաց կայսերական կառավարութիւնը և ճապոնական կայսերական կառավարութիւնը, անկեղծ կողմնակից լինելով այն սկզբունքներին, որոնք յիշատակված են 1907 թւի յուլիսի 17-ի (30-ի) կօնվէնցիայում, և կամենալով զարգացնել այդ կօնվէնցիայի գործողութիւնները Հեռաւոր Արևելքում խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով, պայմանաւորվեցին լրացնել այդ համաձայնութիւնը հետևեալ որոշումներով:

Առաջին յօդուած.—Հաղորդակցութիւնը հեշտացնելու և միջազգային առևտրի զարգացմանը դիւրութիւններ տալու նպատակով պայմանաւորվող երկու մեծ կողմերը պարտաւորվում են ցոյց տալ իրանց բարեկամական փոխադարձ աջակցութիւնը իրանց երկաթուղային գծերը բարելաւելու նպատակով Մանջուրիայում և կատարելագործութիւններ մացնելու յիշեալ երկաթուղագծերի միացման գործում, հեռու մնալով այդ նպատակի իրագործման համար ամեն տեսակ վնասակար մրցութիւններից:

Երկրորդ յօդուած.—Երկու կողմերից իւրաքանչիւրը պարտաւորվում է պաշտպանել և յարգել status-quo-ն Մանջուրիայում այն ձևով, ինչպէս որ նա սահմանված է մինչև օրս Ռուսաստանի ու Ճապոնիայի միջև մի կողմից, միւս կողմից՝ այդ երկու պետութիւնների ու Չինաստանի միջև կայացրած բոլոր դաշնագրերով, կօնվէնցիաներով ու այլ համաձայնութիւններով:

Վերոյիշեալ համաձայնութիւնների պատճէնները փոխանակվեցին Ռուսաստանի ու Ճապոնիայի միջև:

Երրորդ յօդուած.—Վերոյիշեալ status-quo-ին սպառնացող որևէ անցք տեղի ունենալու դէպքում պայմանաւորվող երկու մեծ պետութիւնները իւրաքանչիւր անգամ իրար հետ պէտք է խորհրդակցեն՝ պայմանաւորվելու այն միջոցների նկատմամբ, որ անհրաժեշտ կը համարեն նրանք գործադրել յիշեալ status-quo-ի պաշտպանութեան համար: Իբրև վաւերացումն յիշեալների, հարկաւոր լիազօրութիւններով օժտված լինելով իրանց կառավարութիւններից, ստորագրեցին այդ կօնվէնցիան ու դրոշմեցին պատշաճաւոր կնքով: Կնքված է յունիսի 21-ին (յուլիսի 4-ին) 1910 թիւ, որ համապատասխանում է մէյձիի 43 թւի 7-րդ ամսվայ 4-ին: Ստորագրութիւն Իզվոլսկիի, Մոտոնոյի: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 29 յունիսի

Համայնքների պալատում սկսվեցին վիճաբանութիւնները պարլամենտական ընտրողական իրաւունքները կանանց վրա ևս տարածելու օրինագծի առթիւ: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 29 յունիսի

Պալատը 395 ձայնով 85-ի դէմ ընդունեց հերթական գործերին անցնելու մի բանաձև, որով վստահութիւն է յայտնվում կառավարութեան. յետոյ 398 ձայնով ընդդէմ 168-ի որոշվեց հիմնել պարլամենտական անկէտային մասնաժողով 33 անդամներից բաղկացած՝ Բիշէտտի կալանաւորման հանգամանքները քննելու համար: (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 29 յունիսի

Ֆինանսների մինիստրը պատգամաւորների պալատին ներկայացրեց 560 միլիոն կրօն փոխառութիւն կնքելու մի օրինագիծ: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 29 յունիսի

Սերբիայի Պետր Թագաւորի անուանակոչութեան առիթով սերբիական դեսպանատան վրա ծածանվում է դրօշակ:

Կազանի տաճարում կատարվեց մաղթանք: Պատարագից յետոյ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն սերբիական դեսպանատանը: (Հ. Գ.)

Նիւ-Եօրկ.—«Herald»-ը հաղորդում է, որ կորէական պարլամենտը վճռել է բողոքել Կորէայի աննէկսիայի դէմ, նոյնպէս և ստիպել կորէական կայսրին չը հրաժարվել իր իրաւունքներից յօգուտ Ճապոնիայի.
(«Б.»)

Կիեվ.—Ներքին գործերի մինիստրութիւնը ջնջել է նահանգական զեմստվային նախահաշւի ծախքերից Շէվչէնկոյի և Գօգոլի արձանների համար յատկացված գումարները: («Б.»)

Օդեսսա,ից «Бирж. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ գեներալ Տօլմաչօվը խոլերային բարաքները դիտելուց յետոյ յանկարծակի հիւանդացաւ: («Б.»)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Սալօնիկ, 29 յունիսի

Լիւմի շրջանի Բիցա գիւղում տեղի ունեցաւ կռիւ ապստամբների հետ: Վերջինները ջարդվեցին:

Գիլիանի կազայում տեղի ունեցան երկու արիւնահեղ ընդհարումներ: Ջոհվեց պարագլուխ Ադէմ Կաբաշը: Գերի ընկան 8 ապստամբներ: Գրաւվեցին 152 տոպրակ ուտեստեղէն: (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 29 յունիսի

Տեղի ունեցաւ յունական մի բազմամարդ բողոքի միտինգ Մակեդոնիայի վիճելի եկեղեցիների վերաբերմամբ պարլամենտի ընդունած օրէնքի դէմ: Ընդունված է մի բանաձև, որով պահանջվում է վերացնել այդ օրէնքը՝ որպէս հակառող պատրիարքութեանը: Այդօրինակ միտինգներ կայացան ուրիշ քաղաքներում ևս. այսօր և վաղը տեղի կունենան Մակեդոնիայի բոլոր քաղաքներում:

Հաղորդում են, որ կալանաւորված է և զինուորական դատարանին է յանձնված բուլղարական մէտրոպօլիտի տեղապահը, որ մեղադրվում է բուլղարական չէտաների հետ կապեր ունենալու մէջ: (Հ. Գ.)

Թաւրիզ, 29 յունիսի

Շահի գահակալութեան տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնվեց Թաւրիզում: Գեներալ-նահանգապետի ընդունելութեանը ներկայ էին բոլոր արտասահմանեան հիւպատոսները:

Քաղաքում բոլորովին հանգիստ է:
(Հ. Գ.)

Թեհրան, 29 յունիսի

Սիփէհդարը ընտրված է մէջլիսի պատգամաւոր Թեհրանի կողմից: (Հ.Գ.)

ՎԱՐԱԳԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վան, 22 յունիս

Վերջապէս մայիս 20-ին վասպուրականցին բաղդը ունեցաւ Վարագի վարժարանի 50-ամեակը տօնելու:

Թէպէտ այդ տօնը գոյութեան իրաւունք կը ստանար 1907 թուին, սակայն պարզ է, թէ արիւնի ու աւերի համիդական ըէժիմը բացարձակ արգելք կը հանդիսանար, գէթ նուազագոյն չափով արժանավայելօրէն կատարելու. բարեբաղդաբար վրայ հասաւ ազատութեան արշալոյսը և առաջին առթիւ փափաքուեցաւ տօնելու ամեն զգայուն հայու, մանաւորապէս վասպուրականցիներու, սրտերուն մօտ եղող այդ վերազարթնումի մեծ տօնը, սակայն ահա Ադանայի քստմնեցուցիչ աղէտը սառեցուց ամենու երակներու մէջ եռ եկող արիւնը, ապա ինչ-ինչ նկատումներ, մանաւորաբար՝ Վեհափառ Հայրապետի փափաքը, ձգեցին զայն 1909 թ. սեպտեմբերին, 1910 մայիս 1-ին և ի վերջոյ 1910 յունիս 20-ին՝ արտասահմանէն եկողներուն ալ դիւրութիւն մը ընձեռելու համար:

Երկար ժամանակէ ի վեր նման չախս-

նուած խանդավառութիւնով մը կատարուեցաւ հանդէսը Վարագի վանքի բակին մէջ ի ներկայութեան 8000-ի մօտ ժողովրդեան, որ առանց դաւանանքի ու սեռի խտրութեան օրեր առաջ դիմած էր Վարագի նուիրական ու բանաստեղծական վայրերու մէջ, պատմական ընկուզենիներու և ուռենիներու հովանեաց տակ, մոռացութեան տուած պահ մը իր ծով դարդերը, բաց երկնքի տակ ու պաղորակ, գլգլացող աղբիւրներու քովիկը, իր բնատոհմիկ «ա՜յ ջան, ա՜յ ջանը» ու մելանուշ մերթ զուարթ մէլօդին հնչեցնելու տասնեակ Շաղարա զուռնաներու, քեման, կանոն (լարաւոր նուագարան մը, որ տաւիղի կը նմանի և շատ ընդհանրացած է այստեղ, իսկ Անդրկովկասի մէջ չեմ հանդիպած) ու փող (սրինգ) և դաֆի ընկերակցութեամբ:

Որոշեալ օրը, նախապէս յայտարարուած կարգացոյցի համեմատ, յատուկ պատրաստուած, դրօշազարդուած հանդիսավայրին մէջ, եկեղեցւոյ աւարտումէն յետոյ, կատարուեցաւ Վասպուրականի Արծւոյն և անոր արժանաւոր, բայց կենազուրկ ճուտիկներուն հոգեհանգիստը:

Բազմութիւնը տակաւ կը ստուարանար. Վանի հովիտը՝ ծովափէն մինչև Վարագի նուիրական բլուրները՝ սևին երիզող կարաւանը իրար ետև կը հասցէր ի միջի այլոց և հրաւիրեալներ՝ վալի Սամի բէյ, զինուորական հրամանատարը, առաջն. փոխանորդը, Կտուցի վանահայր Աղաղաղեան հայրը եկեղեցական ուրիշ հայրերու հետ, հիւպատոսներ, Բիթլիսի գեր. հիւպատոսի փոխանորդ վանցի Սաֆաստեանը, կառավարական այլ պաշտօնեայք և հիւպատոսարաններու թարգմաններ, Վեհ. Հայրապետի պատգամաւոր Լալայեանը, ճեմարանի՝ Թովմասեանը, Իգդիրի հայրենակիցներու՝ Ազիզեանը սահմ.-ռամկավարներու Վասպուրականի մասնաժողովի և Կահիրէի ակումբի ու Վանի կեդր. վարժարանի՝ երրեակ հանգամանքով՝ Գույումճեանը Կահիրէի Հայ. Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան Գափամաճեանը՝, «Մշակի» խմբագրութեան՝ Յովհանեանը, Եգիպտոսի ազգայիններու՝ Լեոնեանը, Թիֆլիսի սահմ.-ռամկավարներու՝ Բօլեանը և Գայլեանը, Արճէշի սահմ.-ռամկավարներու՝ Գազանճեանը, Երամեան, ազգ. ծխական վարժարաններու, Վանի գերմանական որբանոցի, արհեստաւորներու ու վաճառականներու պատգամաւորներ, թեմականներ, վաճառականներ, հասարակական գործիչներ, ընդամէն 300 անձեր, որք հիւրասիրուեցան կաթնապուրով և ժամը 3-ին (ը. թ.) վայելեցին վանքի և հայկական բարքի արժանավայել համեստ ճաշը, որուն կը սպասաւորէին սիրայօժար՝ Վանի երիտասարդութեան մէկ մասը և «Դար-իւլ-Մուալլիմին» վարժարանի հայ ուսանողները գովելի եռանդով:

Ժամ 6-ին հանդէսը բացուեցաւ առաջն. փոխանորդ հօր կողմէ, որ քանի մը խօսքով հանդէսին նպատակը բացատրելէ առաջ Տ. Շաքայեան հօր կարդալ տուաւ Վեհափառ Հայրապետի կոնդակը: Խօսեցաւ Լալայեանը ողջունելով վասպուրականցիները յանուն Վեհափառին, յայտնելով անոր գուրգուրանքը Արծուաբոյն հանդէպ, յանուն Կովկասի Բարեգործականի ու Գիւղատնտեսական և Ազգագրական ընկերութիւններու, ի վեր հանելով անոնց և առհասարակ ռուսահայ եղբայրներու սէրը դէպի տառապեալ Թիւրքահայ եղբայրները, և յուզեց բոլոր ունկնդիրներու սրտերը. պարտք մը կը զգամ իբր հայ, վանցի անհատ, փոխադարձաբար ողջունելու Կովկասի հայութիւնը, որ այս գեղեցիկ առիթով այնչափ մօտէն ճանչցնել տուաւ իր ազնիւ զգացումները, որոնց մասին թող ներուի մեզ ըսել, թէ այնքան լաւատես չէր Վասպուրականի ժողովուրդը ծանօթ պատճառներով:

Ապա բեմ ելաւ Վարագի վարժարանի տնօրէն Դարբինեանը, խօսեցաւ Վարագի կատարած պատուաբեր դերի և մատուցած ծառայութեանց մասին, յոյս յայտնելով անոր ապագայ լաւագոյն վիճակի մը հասնելու համար: Թիւրքերէնով Վարագի վարժարանի պատմութիւնը, Խրիմեանի կենսագրականով խառն, կարդաց Քրիստ էֆ.: Յետոյ Ջիթունի կարդաց յոբելեանական կեդր. յանձնախմբի երկարապատում տեղեկագիրը, որու բովանդակութեան համառօտութիւնը պիտի դնեմ ի ստորև: Խօսեցան՝ Երամեանը ուսման և կրթութեան անհրաժեշտութեան մասին մասնաւորաբար, Կուլօղլեանը՝ որ, ակնարկելով աննպաստ օդին, ըսաւ. «Կարծես երկինքը կը բողոքէ մեր դէմ, անարժան նկատելով զմեզ. ինչեր ըրաւ Խրիմեանը, իսկ մենք ի՞նչ ըրինք». Ճառախօսն ապա շեշտեց մասնաւորաբար երկրագործութեան զարգացումին ոյժ տալու կարիքն այժմէականութեան մասին: Ջիթունիի կողմէ կարդացուեցան 20-ի մօտ հասած հեռագիրներ և նամակներ ուղարկողներու անունները: Բեմ բարձրացաւ Գույումճեանը, որ փափագ յայտնեց Խրիմեանը ու հայ ազգը անուանելու փիւնիկ թռչուն. և ինչպէս նա իր իսկ աճիւններէն կը ծնուցանէ նորեր ու լաւագոյններ, այնպէս ալ հայ ազգը իր կրած աւերումներէ ու մահացումներէ յետոյ վերապրած ու յառաջդիմած է ու պատուաւոր տեղ մը պիտի կարողանայ գրաւել մարդկութեան մէջ, եթէ համերաշխութեան ու անձանձիր, կենսունակ աշխատասիրութեան դրական ոգին ունենայ: Այս ամենքը իրենց կարգին խուռն ժողովրդէն ողջունուեցան որոտընդոստ ծափերով. ասկէ ի զատ շքեղութիւն մը տալու համար կը մէջմիջուէին զինուորական նուագարանի նուագածութիւններով և աշակերտական երգերով. սակայն տեղացող անձրևն արդէն բացարձակ արգելք կը հանդիսանար, որով և հանդէսը փակուեցաւ, յայտարարուելով թէ մի քանի պատգամաւորներ օդի աննպաստութեան պատճառով հրաժարուեցան խօսելէ:

Աւելորդ չի լինի, յիշել, որ յանձնախումբը իր տեղեկագիրը ամբողջութեամբ կարդալ կարողանալու համար նախապէս պահանջ դրած էր հինգական վայրկեան միայն օրուան նիւթին շուրջ խօսելու. այս պատճառով ճեմարանի պատգամաւորը, ինչպէս և հնչակեաններու ու դաշնակցականներու պատգամաւորները, առաջին առթիւ հրաժարեցան խօսելէ և զեղջուեցան մի քանի գրութիւններ և ճառեր, որոնք պիտի կարդացուէին Վարագի ուսուցչաց և աշակերտաց կողմէ:

Խիստ գոհ տպաւորութեան տակ խուռն բազմութիւնը—կղեր և աշխարհիկ, վաճառական ու գործաւոր, արհեստաւոր ու երկրագործ, քաղաքացի ու գիւղացի, այր ու կին—ցրուեցաւ դէս ու դէն՝ վայելելու Վարագի օդն ու ջուրը, սիրայօժար մատուցանելով իրենց զգացմանց աւելի, քան թէ քսակին համապատասխան նուէրներ, իրենց սիրելի արծուաբոյն խորանին՝ անոր յառաջդիմութեան ջերմագին իղձերով և մաղթանքներով խնկազօծուած:

Շատ ուրախալի է մեզ ըսել, որ հակառակ այժմեան այլազան տարրերու հսկայ զանգուածին՝ անկարգապահութեան կամ այլ ազեղ ոչ մի միջադէպ տեղի չունեցաւ, որը իսկապէս գոհունակութիւն պատճառեց վալիին և այլոց:

Հոս կը դնեմ համառօտութիւնը տեղեկագրին իր էական կէտերով և հարևանցի քննադատականով, հրատարակութիւնէն յետոյ թողլով մանրամասնութեանց մտնելը:

Կեդրոնակ. յանձնախմբի և ապա օժանդակ յանձնախմբերու կազմութեան մասին այս նպատակով յարմար դատուած արտասահմանի և ներքին կարևոր, հայաշատ կեդրոններու մէջ կոչ մը կուղարկուի Պոլսոյ յանձնախմբին յատուկ բրօշիւրով մը հրատարակելու համար. Պոլսոյ յանձնախումբը (նկատելով որ կոչը միայն և միայն Խրիմեանի կոնդակն է՝ մի քանի խօսքեր աւելցուած) նպատակայարմար կը նկատէ բուն կոնդակը և Վարագի վարժարանի համառօտ պատմութիւնը հրատարակել: Կեդր. յանձնախմբի անդամներէն միոյն կողմէ կը պատրաստուի այդ, և Կ. Պոլիս տիար Իսագուլեանը յանձն կառնէ, ինչպէս ինք կը գրէ, «անոր մէջ երկու խօսք աւելցնելու պայմանով», իր ծախքով տպագրել տալ. սակայն երբ առաջին օրինակը Վան կը հասնի, կեդր. յանձնախումբը՝ նկատելով որ Իսագուլեանը գործը խեղաթիւրած է՝ կը բողոքէ պատրիարքարան այս բանագողութեան և անուղղամիտ վերաբերմունքին դէմ, պահանջ կը դնէ, որ անվաւեր նկատուին, և Վարագի ծախսով կրկին տպագրել կուտայ. վրայ կը հասնի Ադանայի աղէտը, և ինչպէս ազգ. բոլոր գործերը՝ այս ևս իր լքումի շրջանը կը բոլորէ. բաւական վերջ, սակայն, կեդր. յանձնախմբի անձանձիր ու անխոնջ աշխատութեան շնորհիւ խնդիրը նորէն կը վերարծարծուի և վերջապէս այսօր յոյսերը կը պսակուին:

Ապա կը թուէ եղած նուիրատուութիւնք, որոնց մանրամասնութիւնը գրել աւելորդ կը նկատեմ նոյնպէս, քանի որ՝ ան մօտ օրէն պիտի հրատարակութեան տրուի. միայն կարևոր տեղ մը կը գրաւեն Վեհափառ Կաթողիկոսի և «Մշակի» խմբագրութեան, Իգդիրի հայրենակիցներու, Թիֆլիսի սահմ. ռամկ. ակումբի, Ռոստովի և Եկատերինոդարի հայրենակիցներու և տեղացիներու, Տէր-Օհանեանցի, Ժամհարեանցի, Կահիրէաբնակ ազգայիններու, Շեղայեան հօր միջոցաւ Բագուի Վարագի սանուց և այլն նուէրները, որոնց միացած գումարը մօտ 1000 օսմ. լիրայի կը հասնի:

Ուրախութեամբ լսեցինք, որ նոյնպէս Ամերիկայի մէջ «Հայրիկեան ֆոնդի» առթիւ հաւաքուած գումարը յատկացուած է «Վարագի մէջ բացուելիք ճեմարանին». լիայոյս ենք, որ Կովկասի ազգայինք ևս չպիտի ուշանան Դանանեան կարասներէ դուրս քաշել այդ անունով հաւաքուած գումարը՝ յատկացնելու միևնոյն նպատակին:

Արդարև «պարծանաց իրաւունքի» բաժին մը կայ գործը յաջողութեամբ և այսչափ ոգևորութեամբ ի գլուխ բերելուն մէջ, բայց թէ որո՞ւ կը վերաբերի արդեօք, կեդր. յանձնախմբի՞ն թէ արդար իրաւամբ հոգաբարձութեան, որ գրեթէ ամբողջովին իր ուսերուն վրայ առած էր ամբողջ բեռը, գործակցութեամբ Վարագի վարժարանի տնօրէն Դարբինեանի. փաստերը մէջտեղ են. բոլոր հեռագիրներն ու նամակները, խիստ աննշան բացառութեամբ, ուղղուած են հոգաբարձութեան, որովհետև բոլոր դիմումները, լրագրական յայտարարութիւնները, թղթակցութիւնները հոգաբարձութիւնն է կատարած:

Մէկ կողմ թողլով այն խնդիրը, թէ կեդր. յանձնախմբի այդ կազմը ի՞նչ չափով գործին ատակ և ընդհանուր համակրանք ու վստահութիւն վայելողներ ունէր իր մէջ և թէ օժանդակ յանձնախմբերու կազմութեան մէջ ո՞վ կարևոր դեր ունեցած է, կը ծանրանամ միայն կեդր. և Պոլսոյ յանձնախմբի միջև ծագած միջադէպին վրայ ի մասնաւորի Իսագուլեանի դէմ եղած այդքան խիստ լեզուով ամբաստանութեան մասին, հակառակ այն բանին, որ ժամանակին Իսագուլեանը «Հայրենիքի» մէջ բացատրութիւններ տուած և միւս կողմէ անպատասխանի մնացած է կարծեմ:

Անհրաժեշտ է, որ խնդիրը պատւոյ ատեանի մը առջև հանուելով լուսաբանուի և մեղաւորը անծածկոյթ հրապարակ նետուի, հասարակաց արհամարհանքին արժանի իր դիմակազերծուած երեսով, որովհետև բարոյականին հետ կայ նաև նիւթական մեծ վնաս մը: Դեռ անցեալները բարեկամներէս միոյն եղբայրը իրեն կը գրէր Կ. Պոլսէն, թէ այդ միջադէպը մօտաւորապէս 600 լիրայի վնաս պատճառեց:

Մեր սրտագին շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց, որք հայրենանուէր գովելի նախանձախնդրութիւնով իրենց սրտի երախայրիքը բերին բազմակարօտ Վասպուրականի ժողովրդեան տնտեսական և իմացական կեանքը վերածնելու ծառայող այս ձեռնարկին:

Հրահատ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ալեքսանդրոպոլ, 27 յունիսի

Ամսիս 26-ին Թիֆլիս-Երևանեան երկաթուղով, երեկոյեան ժամը 7-ին, քաղաքիս կայարանը հասաւ Վեհափառ Հայրապետը: Նորին Սրբութեանը ուղեկցում էին Մեսրոպ եպ., Բագրատ և Մեսրոպ վարդապետները: Կայարան դիմաւորելու էին գնացել տեղիս յաջորդ Ընձակ վ., Յովհաննէս եպ., գաւառապետը և քաղաքագլուխը: Նորին Վեհափառութիւնը նրանց ընդունեց վագոնում, որտեղից չը բարեհաճեց դուրս գալ: 40 րոպէ հանգստից յետոյ գնացքը մեկնեց դէպի Թիֆլիս: Նորին Սրբութեան մինչև Մեծ-Ղարաքիլիսա ուղեկցեց տեղիս յաջորդ Ընձակ վարդապետը:

Թեմ. խորհուրդը իր յունիսի 14-ի № 867 գրութեամբ կազմալուծել է տեղիս Արղութեան դպրոցի ամբողջ հոգաբարձական կազմը աւագ-ուսուցչի հետ միասին և պատուիրել է տեղիս հոգևոր կառավարութեան, որ երեք օրվայ ընթացքում բոլոր գործերը ստանայ հոգաբարձութիւնից և անյապաղ նոր ընտրութիւն նշանակէ: Հոգաբարձութեան և աւագ-ուսուցչի արձակումը պատճառաբանված է նրանով, որ թէ աւ.-ուսուցիչը և թէ-հոգաբարձութիւնը իրանց կոչման բարձրութեան վրա կանգնած չեն: Հոգաբարձութիւնը նաև թոյլ է տուել իրան պախարակելի վերաբերմունք դէպի Թեմ. խորհրդի նշանակած քննիչը, այլ և չէ կատարել Թեմ. իշխանութեան կարգադրութիւնները:

Աստուածածնի ծխականների մի մասը գտնելով Թեմ. խորհրդի այս որոշումը անարդար և ոտնահարումն ծխական-համայնքի իրաւունքների, բազմաստորագիր մի բողոք է ուղարկել Էջմիածին Նորին Վեհափառութեան:

Արղութեան դպրոցի արձակված հոգաբարձութիւնը թուղթ էր ստացել Վեհափառի դիւանից, որ նրանք ամբողջ կազմով ներկայանան Նորին Վեհափառութեան Ալէքսանդրոպոլ կայարանում. հոգաբարձութիւնը անկարող լինելով կայարանում ներկայանալու, ուղեկցեց Վեհափառին մինչև Ղարաքիլիսա: Ալեքսանդրոպոլից մեկնելուց յետոյ հոգաբարձութիւնը ներկայացել է Նորին Վեհափառութեան և հանգամանօրէն պարզել այն դէպքերը, որ առիթ են տուել ուսուցչուհի Ցիցիանօվային արձակելու և որը գլխաւոր առիթ է ծառայել հոգաբարձութեան կազմալուծվելուն Թեմ. խորհրդի կողմից:

Այսօրվայ նշանակված ծխական ժողովը՝ ընտրելու Արղութեան օր. դպրոցի համար նոր հոգաբարձուներ՝ յետաձգված է Նորին Վեհափառութեան հրամանով: Վաղը սպասվում է նոր կարգադրութիւն Վեհափառի կողմից արձակված հոգաբարձութեան վերաբերմամբ:

Տեղիս ս. Փրկչի տղայոց դպրոցի աւագ ուսուցիչ Թադէոս Խզմալեանը նշանակված է Երևանի Թեմի թեմական տեսուչ:

Ս. Փրկչի դպրոցի հոգաբարձութիւնը աւագ-ուսուցչի պաշտօնով հրաւիրել է նոյն դպրոցի ուսուցիչ Յ. ք. Խաչվանքեանին: Յիշեալ քահանան հոգևոր կառավարութեան անդամ է և դասեր ունի (շաբաթ. 2 դ.) կարուձևի դպրոցում... և այդ բոլորից յետոյ աւագ-ուսուցիչ չորսդասեան դպրոցի...

Քաղաքագլուխ Յ. Տիգրանեանի հրաժարվելուց յետոյ իբրև թեկնածու նոր քաղաքագլխութեան համար տալիս են Արղութեանի և մի քանի ուրիշների անունները:

Քաղաքային վարչութեան անդամութեան առաջարկված թեկնածուները բոլորն էլ մինչև այժմ սևացել են: Ամսիս 22-ին ձայնաւորները մասնաւոր խորհրդակցութեան ժամանակ ընտրել են մի մասնաժողով, որ 2 շաբաթվայ ընթացքում յարմարաւոր ընտրելիներ գտնի յիշեալ պաշտօնի համար:

Յուլիսի 1-ից քաղաքումս հրատարակվելու է երրորդ թերթ ռուսերէն լեզուով „Живое Слово" անունով, որի խմբագիր-հրատարակիչն է Գ. Մերկուրօվ:

Մ. Տարախչեան

—

Ջաջուռ գ., 22 յունիսի

Ամսիս 17-ից սկսած մինչև այսօր շարունակաբար տեղացին առատ անձրևներ՝ կենդանութիւն տալով մեր շրջակայ բուսականութեան:

Այս տարի մեր Շիրակի գիւղացու դէմքին գոհունակութեան ժպիտ է խաղում, որովհետև մեր շրջանի արտերն ու դաշտերը խոստանում են առատ բերք: Խոտը ներկայումս արդէն հնձում են, իսկ 15 օրից յետոյ կը սկսեն հնձել գարու արտերը:

Ասում են, որ մօտ 30 տարի է, ինչ այսպիսի առատ բերք չէ տեսել մեր շրջանը, և այդ պատճառով էլ մեր կողմերի վաշխառուները բաւականին առատ հունձ են ունեցել այդ ժամանակաշրջանում: Այս տարի եթէ մինչև աշուն եղանակները բարեյաջող գնան, անկասկած է որ վաշխառուներն իրանց անյագ ախորժակները պիտի սանձեն ու չափաւորեն:

Ամսիս 15-ին հեռաւոր սարերի կատարներին ձիւն նստեց: Ղարախաչում բանջարանոցները և կարտոֆէլի արտերը վնասվեցին:

Հացի կինը ներկայումս պակասել է. օրինակ՝ անցեալ տարի տեղական ամենալաւ տեսակի ալիւրը մեզանում ծախվում էր 2 ր. 20 կ. պուդը, իսկ նոյն ալիւրը այժմ արժէ 1 ր. 30 կ.: Գարու պուդն անցեալ տարի արժէր 1 ր., իսկ այսօր ծախվում է 40 կոպէկ:

Հ. Տ.

—

Հնդալր գ. (Շամախ. գաւ.), 8 յուն.

Գիւղիս հասարակութիւնը մի քանի ժամանակ առաջ մեր գիւղի ուսուցիչ Զօրաբեանցի միջոցով դիմել էր բազմարժանակ Սիմ. Տէր-Յովհաննիսեանին, խնդրելով որ վերջինս իր ծախքով կառուցանի մեր գիւղում միդասեան ուսումնարանի շէնք: Գիւղացիների խնդիրքը ընդունվեց այն պայմանով, որ գիւղը ուսումնարանին յատկացնէ հինգ դեսեատին հող՝ դպրոցի ծախսերը լրացնելու համար:

Մայիսի 8-ին այստեղ գիւղացիները ժողով գումարեցին Սիմ. Տէր-Յովհաննիսեանի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԻԻՑ

—

Մութ էր... մի խաւար գիշեր:

Ընկերներիս քնած թողել ու դուրս էի եկել շրջելու եկեղեցիների և պալատների այս քաղաքը: Անցնում եմ միակ, գլխաւոր փողոցով դէպի Միջնաբերդը: Ո՛չ մի ձայն, ո՛չ մի լոյս: Հեւում, ներքևում անթափանց խաւարի մէջ կորչում է պրոֆէսոր Մառի և վանահօր բնակարանների աղօտ լոյսը, որը շատ քիչ է Անին լուսաւորելու համար:

Բարձրանում եմ դէպի Միջնաբերդը: Ամեն կողմից կարծես ձայներ են հասնում ականջիս: Թւում է, թէ ամբողջ քաղաքը յանկարծ կենդանացաւ: Փողոցները լիքն են մարդկանցով. այս-այն կողմ խարոյկների մօտ շարված են պահապանները. նրանք իրար ինչ-որ փսփսում են խորհրդաւոր կերպով. ես սարսուռ զգացի: Կրակի առաջ կարմրած այն լոյս դէմքերը չարագուշակօրէն ասում էին, թէ վտանգը մեծ է: Թշնամին փորձում է անցնել Ախուրեանը և գրոհ տալ. կռիւը ճակատագրական պէտք է լինի: Թողնում եմ զինուորներին և անցնում:

Արքունական պալատի առաջ հաւաքված են մեծամեծ իշխաններ, բարձր պաշտօնեաներ, միշտ տարօրինակ, անորոշ դէմքերով, երկար, անսովոր մօրուքներով, պնդված ծանր զէնքերով՝ այս ու այն կողմ ընկած, կարծես մեծ փոթորկի են սպասում:

Պարզ լսեցի ես եկեղեցիների զանգերի ձայնը. շտապում եմ այնտեղ: Ներս եմ մտնում. արքունական Միջնաբերդի եկեղեցին է իր բոլոր ճոխութիւններով, որոնց համար չեն խնայել ճարտարապետ Տրդատը և ո՛չ էլ արքունական առատ գանձարանը: Դարձեալ տխուր, մռայլ դէմքեր. երկարահասակ, ալևոր վարդապետը և նրան շրջապատած քահանաներն ու տիրացուները, ծունկ չոքած՝ Փրկչի պատկերի առաջ, երգում էին. «Տէ՛ր, ողորմեա՛ հայոց ազգին. Տէ՛ր, ողորմեա՛, ողորմութեան ժամ է հասել»:

Քարացած՝ երգի ազդեցութեան տակ, ես կանգնած եմ տեղումս. ոչինչ չեմ տեսնում, բացի երգողների այն տանջված, բայց յուսալից դէմքերից, որոնց բերաններից դուրս է թռչում լացի հասած աղերսանքը՝ «Տէ՛ր, ողորմեա՛»: Եւ տողերը բարձրանում են բարձր, շատ բարձր, բայց Տիրոջ հասնելու անկարող ու անզօր. երևի Տէրն ինքը չէ ուզում լսել այդքան տխուր, սպանիչ, այդքան մելամաղձոտ այդ մելօդիան:

Դրսում յանկարծ աղմուկ սկսվեց, որը հետզհետէ տարածվելով կլանեց ամբողջ քաղաքը: Թշնամին կամուրջին տիրելով՝ անցել է գետը, ապա պարսպից անցք բանալով՝ գրոհ է տուել քաղաքի վրա... Կոտորած և թալան ամեն կողմ: Մեծ պատրաստութիւն կայ գոնէ Միջնաբերդը պաշտպանելու:

Իսկ եկեղեցում միստիկական աղերսանքը՝ «Տէ՛ր, ողորմեա՛»՝ շարունակվում է, աւելի տխուր, աւելի մելամաղձոտ, որը սակայն քարացած՝ էլ ընդունակ չէ երկինք բարձրանալու:

Մտածեցի ես դուրս գալ եկեղեցուց, գլխիս ճարը տեսնել. բայց չեմ կարողանում շարժվել. երգողներն՝ իրանց հայեացքը ինձ վրա՝ կաշկանդել են ինձ. հաւաքում եմ բոլոր ոյժերս, ճիգ ու ջանք եմ գործ դնում շարժվելու, փոխում եմ տեղս և... արթնանում:

* * *

Պառկած եմ Միջնաբերդի եկեղեցու աւերակների վրա: Չորս կողմս ոչ ոք չը կայ. չքացան բոլորը. ամեն տեղ այժմ խաւարն է թագաւորում. այսպիսի ժամանակ քաջ մարդն էլ սկսում է վախենալ. իսկ ես ի՞նչ պէտք է անէի, երբ լսեցի բուի մեռելային վայիւնը: Չորս կողմս նայեցի, չը կարողացայ տեսնել նրան:

Խաւարի թագաւորութեան այդ հերոսի վայիւնը նորից լսվեց, և այս անգամ աւելի մօտից: Չը գիտեմ ինչու այնքան սոսկալի է թւում ինձ այդ ձայնը. երեխայութիւնից լսած նախապաշարմունքների ազդեցութի՞ւնն է արդեօք, որ պահպանվում է իմ մէջ. բայց ինչ էլ որ լինի, այդ մահվան թռչնի ձայնը սարսափելի է ամեն տեղ, ամեն ժամանակ:

Բուն նորից կրկնեց իր վայիւնը՝ այս անգամ ուրախ, մի խանդոտ ձայնով, նման դժոխային քրքիջի՝ անծայր աւերակների մէջ...

«Ի՞նչ է ուզում այդ թշուառականը,—մտածում էի ես,—լալիս, ողբո՞ւմ է նա անցած, գնացած դարերի փառքը, որի յիշատակները դեռ մնում են կենդանի՝ իրանց բոլոր հմայութեամբ ու վեհութեամբ, միևնոյն ժամանակ մարդկային ցեղի տխրահռչակ պատմութեան իբրև մի կենդանի նմուշ, և անտարբեր բնութեան հողին հաւասարեցված այս աւանը, որը շինված է հազարաւոր մարդկանց արիւն-քրտինքով, և ուր մի ժամանակ թագաւորներ, նախարարներ և իշխաններ են բնակվելիս եղել, իսկ այժմ բուեր, օձեր և կարիճներ...

«Եւ կամ գուցէ այդ չարագուշակ կենդանին ծաղրում է մարդկային կարճ միտքը, ուր աղբիւրն է եղել այս քաղաքը, առանց մտածելու որ այս անշուք վախճանն էր սպասում նրան, որ առանց դրան էլ ապրել կարելի էր»:

Նա չէր լսում. մերթ լաց էր լինում դառն, խղճուկ, մերթ քրքջում էր աւելի զարհուրելի՝ քան լացը, ողբը:

* * *

Ոտքի ելայ ես օթևան գնալու: Լուսինը բարձրանալու մօտ էր. արժէր տեսնել, թէ լուսինն ինչպէս է նայում այդ աւերակներին վրա:

Արագածի սարերից դուրս եկաւ գիշերվայ թագուհին իր ամբողջութեամբ. նրա սառը, միապաղաղ դէմքը լուսաւորեց ամբողջ Անին. մի նոր Անի երևաց ինձ լուսնի լոյսի տակ:

Բացվեց մի հիասքանչ տեսարան. ամբողջ Անին մի անգամից մի թափով պատկերացաւ աչքերիս. հեռուն՝ հիւսիսային կողմում երևում են Գլիձորը և Անիի ամենաշքեղ ու հսկայական պարիսպներն իրանց բուրգերով. նոյնիսկ ինձ թւում է մի սև կէտ. դա, կարծեմ, Հովուի եկեղեցին է: Ծաղկաձորի քարայրները լայն բաց են արել իրանց բերանները, դիակներ են խնդրում իրանց մէջ թաղվելու*): Իսկ ձորի միջով վազում էր ուրախ փոքրիկ առուն: Հարաւից Ախուրեանն է հոսում մերթ հանդարտ, լուռ, ապա կարծես մի բան յիշելով բողոքում, կատաղում, թռչում է քարերի վրա և գոռգոռում: Իսկ Ախուրեանի կազմած մի թերակղզու վրա երևում են աւերակ եկեղեցու բեկորները: Աւելի հեռուն՝ Ախուրեանի միւս ափի մի բլուրի վրա երևում է պահապան զինուորների տնակը:

Քանի՜-քանի՜ գիշերներ են լուսացրել այստեղ պահապանները թշնամուն դիտելու համար:

Արևելեան կողմում ընդարձակ տարածվում են Շիրակի դաշտերը, որոնց վրա երևում է Արագածը, Մասիսն իբրև մի սպասաւոր կանգնած:

Մինարէթը կենդանացաւ. լուսնի լոյսի տակ մահմեդական մոլեռանդութեան այդ խակական ներկայացուցիչն այժմ էլ իշխում է Անիի վրա. դրանից այն կողմ երևում է Մայր Տաճարը իր բոլոր գեղեցկութեամբ և մեծութեամբ:

Պատրաստվում եմ օթևան գնալու:

Անցնում եմ մեծ փողոցով: Հազիւ մի կառք կարող է անցնել: Մաքրված և հարթված է. նոյնիսկ մի քանի տան դռների տեղերը փորված: Փողոցի ամեն մի անկիւնում դրված են մեծ քարեր: Մեզ պատմեցին, թէ նրանք դրված են եղել, որպէսզի սայլերը կամ կառքերը չը վնասեն տներին:

Այստեղ ամեն մի քար, ամեն մի թումբ նոր մի բան է ասում: Ակամայ վերանում ես, մի րոպէ ապրում 8—9 դար սրանից առաջ, Բագրատունեաց թագաւորութեան ժամանակ. մտածում ես, թէ ինչպէս մեծացաւ, քաղաք դարձաւ մի հասարակ ամրոց, այն ժամանակվայ քաղաքներից բոլորից մեծը, բոլորից շքեղը. փառքի ինչ աստիճանին հասաւ և ինչպէս ընկաւ. ապա խոնարհվում ես բնութեան անսասան օրէնքի առաջ, որ շինվում է քանդվելու համար, ծնվում է մեռնելու համար:

Մարկ.

*) Այդ քարայրները ծառայում էին ընդհանրապէս ինչպէս գերեզմաններ, որոնց մեծ մասը անձամբ շրջել եմ և գերեզմանի տեղերը ու մարդկային ոսկորները դիտել: Մ.

յիշեալ առաջարկի մասին խորհրդակցելու նպատակով: Ժողովը որոշեց, որ մեր գիւղը դպրոցին յատկացնէ հինգ դեսետին հող և, բացի դրանից, գիւղը ֆիզիկապէս օգնէ շէնքի կառուցման գործին, որքան որ շինականի ոյժը կը պատէ: Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՆԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 29 յունիսի

Ալ. Քալանթարը, ամսիս 27-ին առաւօտեան ժամը 11-ից, կուրսերի պրակտիկանտ-ուսուցիչներին դասախօսեց «Անասնապահութեան և կաթնատնտեսութեան զարգացման պայմանները» թէմայով:

Նորագոյն գիւղատնտեսութիւնը ունի բազմաթիւ գիւղեր, որոնք միացած են իրար հետ անմիջական սերտ կապերով:

Գիւղատնտեսական իւրաքանչիւր ձեռնարկութիւն, որպէսզի շահաւէտ լինի, պէտք է կապել յարմար գործերի հետ, որով սկսված գործը աւելի հաստատուն հիմքերի վրա է դրվում և առաջադիմելու մեծ շանսեր է ցոյց տալիս:

Մեր երկրում, շնորհիւ նրա բնական բարեյաջող պայմանների, անասնապահութիւնը խոշոր օգուտներ կը տայ, եթէ նա դրվի կանոնաւոր հիմքերի վրա:

Կովկասում անասնապահութիւնը դեռևս նօմադական շրջաններումն է. անասնապահը գտնվելով բնական չափազանց տարբեր պայմաններում, ունենալով իր տրամադրութեան տակ ընդարձակ ալպիական արօտատեղեր, տարվայ զանազան եղանակներին քշում է իր անասուններին դէպի կանաչաւէտ «եայլաղները», «եազլաղները», «ղշլաղները». այսպիսով անխուսափելի է դառնում մշտական քօչերը. մեր անասնապահը համարեա ազատ է պատրաստի կեր մատակարարելու հոգսից:

Անասնապահութեան այդ նախնական եղանակից շատ վաղուց է բաժանվել եւրոպական անասնապահը: Հողի սակաւութիւնը և կաթնատնտեսական մթերքների մեծ պահանջը քաղաքային շուկաներում նպաստում են կաթնատնտեսութեան զարգացման: Ներկայումս եւրոպական գիւղացիք կովերին արօտատեղ չեն ուղարկում, այլ մշտական կերակրում են չոր խոտով և բազմաթիւ հիւթալից նիւթերով:

Յարգելի դասախօսը, անասնապահութեան այդ երկու ձևը ծայրայեղութիւն համարելով, աւելի յարմար է համարում, որ մեր երկրի անասնապահը ընտրի աւելի միջին ճանապարհը: Թող անասունը ազատ օգտվի թէ արօտատեղերից և թէ պատրաստի կերից:

Մեր երկրում, շնորհիւ երկաթուղիների և հաղորդակցութեան միջոցների երևալուն, տարէ-տարի անասնապահութիւնը առաջադիմութեան նշաններ է ցոյց տալիս. առաջ են գալիս շուկաներ, կաթնատնտեսական մթերքների պահանջը մեծանում է: Մեր երկրի բնական գեղեցիկ պայմանները հնարաւորութիւն են տալիս կաթնատնտեսութիւնը դնել արդիւնաւէտ հիմքերի վրա:

Դասախօսութեան երկրորդ մասը նուիրված էր կաթնատու կովերին: Մանրամասն թւում է եւրոպական կովերի առաւելութիւնները ու պակասութիւնները, կերի նշանակութիւնը, կթելու ձևը և այլն և այլն: Վերջը կանգ է առնում կաթնատնտեսական տեխնիկայի զարգացման և նրա հետ կապված աշխատանքների վրա:

Առաջարկում է պրակտիկանտներին՝ աւելի մօտ ընդունել իրանց սրտին կաթնատնտ. կուրսերի նպատակը և ծանօթանալ բոլոր աշխատանքների և փորձերի հետ:

Բուռն ծափահարութեամբ վերջանում է այդ օրվայ դասախօսութիւնը:

Երեկոյեան ժամը 8-ին կայացաւ Գիւղ. և Տն. Ընկ. ճիւղի խորհրդակցական նիստը:

Ժողովին մասնակցում էին մօտ 40 անդամներ և կողմնակի անձինք: Ներկայ էր Ա. Աթանասեանը: Միաձայն նախագահ ընտրվեց Ա. Քալանթարը, քարտուղար՝ Մ. Ղազարեանը:

Նախկին ժողովի քարտուղար Դիլանեանը կարդաց արձանագրութիւնը: Նախագահը բանալով ժողովը, կրկին դրեց ինստրուկտոր ունենալու և ճիւղի վերակազմութեան հարցը:

Ժողովը, մտքերի երկար փոխանակութիւնից յետոյ, որոշեց կրկին մի քանի օրից յետոյ հրաւիրել մի բազմամարդ ժողով և վերջնականապէս լուծել այդ հարցը: Ժողով հրաւիրելու պարտականութիւնը դրվեց տանուտէր Ա. Նալբանդեանի վրա: Մ. Ղազարեան

ԽՈԼԵՐԱ

29 յունիսի

Կերչ.—Ի նկատի ունենալով մասսայական հիւանդութիւնները, երեխաների ապաստարանի հոգաբարձութիւնը բացեց ժողովրդական ձրի թէյարան աղքատների համար:

Մոսկվա.—Դանիլովի մանուֆակտուրայի հիւանդանոցը տարվեց մի կին խոլերային կասկածելի նշաններով, որը շուտով և մեռաւ:

Մօգիլէվ.—Մի շաբաթում Գոմէլում հիւանդացաւ 1, մեռաւ 1. գաւառում հիւանդացան 21, մեռան 9. Ռագօչէվի գաւառում հիւանդացաւ 2, մեռաւ 1:

Եարօսլավլ.—Քաղաքում երևան հանվեցին առաջին անգամ 2 դէպք, որ վերջացան մահով:

Սէվաստօպօլ.—Հիւանդացաւ 1 հոգի:

Խարկով.—Նահանգում հիւանդացան 166, մեռան 56:

Քիշնէվ.—Սօրօկի գաւառից եկած հիւանդի արտաթորութեան հետազօտութիւնը երևան հանեց խոլերային վիբրիոններ:

Նովոչերկասկ.—Եկաւ խոլերայի դէմ կռւելու համար բժիշկների մի խումբ, որ ուղարկվել է Պետերբուրգից հակաժանտախտային մասնաժողովի կողմից: (Հ. Գ.)

—

Թիֆլիսում.—Յունիսի 29-ին խոլերային կասկածելի նշաններով հիւանդացան. Կրասնօգօրսկայա փողոցում № 24 տանը Ռաչինի գաւառի բնակիչ Սամսոն Անտ. Բրեգվաձէն, 14 տարեկան. Դէմիմնօվսկայա փողոցում № 26 տանը առևտրական Թիւրքահպատակ Կարապետ Մարկոսովիչ Մարկոսովը. 2-րդ Սերեբրեանի նրբափողոցում № 24 տանը Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի բնակիչ Կարապետ Վարդանովիչ Ալմոյեանցը, 59 տարեկան, բանւոր. Մախատսկայա փողոցում № 15 տանը Թիֆլիսի քաղաքացի Դաւիթ Սաքուլաշվիլին. Մօնաստիրսկայա փողոցում № 9 տանը Թիւրքահպատակ Մարգարի որդի Տիգրն, 35 տարեկան, բանւոր. Ռէյտերօվսկի նրբափողոցում № 1 տան մէջ Մէտէխի բանտի վեկացու Իւստին Վասիլէվիչ Վասիլեանսկի, 45 տարեկան. Սօլդատսկի նրբափողոցում № 10 տանը Նուխու բնակչուհի, այրի Նինա Իսահակօվնա ԵգանօֆեանՎէլիկօկնեաժեսկայա փողոցի № 6 տան մէջ Թիֆլիսի քաղաքացի Ալէքսանդր Գուլիվերդովը, որոշ պարապմունքներ չունեցող. Միքայէլեան նրբափողոցում № 88 տանը Վօրօնէժի նահանգի Օստրօգօրսկի գաւառի Բէլօգօրօդսկի գիւղի բնակիչ Նիկիտա Ստեպանօվիչ Կրիւկօնօսօվը՝ երկաթուղու «Օբօրօտ» ընկերութեան պահապանը. 2-րդ Տումանօվսկայա փողոցի № 2 տանը Թիւրքահպատակ Սարգիս Մելիք-օղլու որդի հացթուխ Սերոբը: Հիւանդացածները ուղարկված են խոլերային բարակները, ուր Գուլիվերդովը մեռաւ: Հիւանդացածների բնակարանում հարկաւոր ախտահանութիւն է կատարված:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Այսօր Թիֆլիսում սպասվում է Կովկասի Փոխարքայ կոմս. Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը կոմսուհու հետ միասին:

✦ Նորին Վեհափառութիւնը հաստատեց Երևանի Թեմական պատգամաւորական ժողովի կազմած նախահաշւի երկրորդ մասը: Առաջին մասը Վեհից հաստատութիւն էր գտել դեռ սկզբից: Երկրորդ մասը վերաբերում է վանքերի շահագործութեան, թեմական տեսուչների ռոճիկներին, եկեղեցական տուրք ստանալու կանոնադրութեան յօդուածներին և այլն:

✦ Երևանի Թեմի փոխ-Թեմակալ Խորէն վարդ. Մուրադբէգեան, որ Վեհափառի շքախմբի մէջն է, այստեղից կը մեկնէ Տաթևի վանքը, քննելու տեղում վանական խճճված գործերը:

✦ Այսօրվանից երկաթուղային տարիֆը գնացքներով ճանապարհորդողների համար պակասեցված է և հաւասարեցված նախկին գներին: Լաւ է ուշ, քան երբէք:

✦ Մենք հաղորդել էինք, որ Ղարաքիլիսայի ամառային դասընթացքներում հիմնված է կօշկակարութեան արհեստանոց: Այժմ կարող ենք աւելացնել, որ արհեստանոցը գրաւել է ուշադրութիւն և արդէն աշակերտ են գրվել 30 հոգի: Նրանցից 28-ը տղամարդիկ, իսկ 8-ը կանայք: Արհեստի ուսուցումը տեղի կունենայ մինչև օգոստոսի 15-ը: Աշակերտները բաժանված են երեք խմբի, որոնցից մէկը պարապվում է առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 11-ը, երկրորդը 12-ից մինչև 2-ը և երրորդը 4-ից մինչև 6-ը: Աշակերտների մէջ կան նաև մի քանի կօշկակարներ:

✦ Անդրկովկասեան երկրի ակցիզային մասի կառավարիչը ապրիլի 9-ի իր գրութեամբ ուղարկել է Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնայի անուան կոյրերի խնամատարութեան կովկասեան բաժանմունքի խորհրդին 1460 ր. 30 կ., որից 120 րուբլին ստացվել է անդամակցական տոմսակների վաճառումից, իսկ 1340 ր. 30 կօպէկը հանված է զանազան քաղաքների ակցիզային վարչութիւնների մէջ կախված գանձատուփերից: Այդ մասին տեղեկացնելով ի գիտութիւն ամենքի՝ վերոյիշեալ խորհուրդը իր հաճելի պարտականութիւնն է համարում խորին շնորհակալութիւն յայտնել ինչպէս ակցիզային տեսչութեանը յօգուտ կոյրերի եկամուտը աւելացնելու մասին, այնպէս և այն նուիրատուներին, որոնք իրանց լուման ձգել են գանձատուփերի մէջ:

✦ Յունիսի 29-ին 7-րդ քաղաքամասի ոստիկանութիւնը շուրջկալի ժամանակ կալանաւորել է 17 հոգի անցագիր չունեցող անձանց: Նոյն օրը ոստիկանութիւնը զինւորական պահակախմբի հետ միասին շուրջկալի ժամանակ կալանաւորել է 2-րդ քաղաքամասում 5 հոգի, 10-րդում՝ 8 և 11-րդում՝ 2 հոգի անցագիր չունեցողների: Կալանաւորվածների անձնաւորութիւնները ստուգվում են:

✦ Վէրիսակ.—«Մշակի» երէկվայ համարում Կովկասի հայ ուսուցիչների և վարժուհիների միութեան վարչութեան կողմից դրված լուրի մէջ սպրդել է մի սխալ. հասցէն պէտք է լինի այսպէս. Тифлисъ, Семинарія Нерсисянъ. Общество армянскихъ учителей и учительницъ на Кавказѣ.

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Յունիսի 28-ին, առ. ժ. 6-ին, պրիստաւ Գանբէրգը թաղական ոստիկանական անդամների հետ դիտեց մսի խանութները Օլգինսկի, Բէլինսկի և Ծղնէթսկի փողոցներում. մի քանի խանութներում գտնվեց փչացած միս. յանցաւոր մսավաճառների վերաբերութեամբ կազմված են արձանագրութիւններ:

✦ Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկը յայտնեց IX ոստիկանատան պրիստաւին, որ յունիսի 28-ի առ. ժ. 9-ին հիւանդանոցի ընդունարանը անգգայ դրութեան մէջ անյայտ մարդիկ բերին մի կնոջ, որ նոյն օրն եւեթ մեռաւ: Կատարվում է քննութիւն:

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Քաղաքապետը կարգադրել է, որ այսուհետեւ այլևս ոչ մի ընկերութեան չը թոյլատրվի լօտօյախաղը:

✦ Մանթաշեանի Բալախանիի գործարանում ծառայող Փ. Իւզբաշեանի բնակարանից յունիսի 25-ին անյայտացել են կանացի ոսկէ ժամացոյցը, մատանիներ՝ ադամանդներով և ուրիշ շատ իրեղէններ, բոլորը 600 րուբլու արժողութեամբ: Կողոպտվածի ազգական Կ.-ն, «Баку» լրագրի ասելով, կասկածելով գողութեան մէջ տեղական պարի ուսուցիչ Ս. Առաքելեանցին, որոնց նրան քաղաքում և կալանաւորել տուեց: Կորած իրերը բոլորն էլ գտնվել են այդ ուսուցչի մօտ: Ներկայումս տանմէջստէր գողը նստած է 7-րդ ոստիկանատան կից բանտում: Գողութիւնը կատարված է նախապէս պատրաստված բանալիների միջոցով:

✦ Ղուբայի գաւառում գիւղական բժիշկների պաշտօնների համար ժամանակաւորապէս հրաւիրվելու են բժշկական ֆակուլտէտի վերջին կուրսերի ուսանողներ:

✦ Գեօկչայի գաւառի Խանօվսկայա գիւղի համայնքը 30 տարի է որ վէճ է շարունակում արքունական կալուածների իշխանութեան հետ անտառամասերի վերաբերմամբ: Մօտ օրերս Կովկասի բարձր իշխանութեան ցուցմունքների համաձայն այնտեղ է գնացել Երկրագործութեան և պետական կալուածների վարչութեան կառավարիչ Ա. Բրիւսկին: Խանօվցիների անհրաժեշտ պահանջների բաւարարութեան համար նա որոշ զիջումներ է արել և վերջ տուել այն երկարատև վէճին, որ քանիցս զինված ընդհարում է առաջացրել խանօվցիների ու անտառապահ պահակների միջև: («Б.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Գրօզնա, 18 յունիսի

Ամսիս 12-ին տեղիս «Տրէկ» այգում կայացաւ առաջին կովկասեան երեկոյթ և ներկայացում յօգուտ տեղիս չքաւոր հայ աշակերտների:

Թատրօնում դերասան Դաւիդօվսկիի խումբը ներկայացրեց «Забава» կոմեդիան 3 գործ.: Այդ գիշերը թէ թատրօնը և թէ այգին ծայրէ ի ծայր լիքն էին խուռն հասարակութեամբ, որի մեծ մասը կազմում էին օտարազգիները:

Ամբողջ այգին զարդարված էր դրօշակներով, քեօշկերով, զարդարված կովկասեան ճաշակով. ամեն մի քեօշկի մէջ նստած էր մի հայ օրիորդ՝ հագնված հայկական տարազով:

Ներկայացումից յետոյ այգու բաց բեմի վրա սկսվեցին հայկական պարեր: Պարողները հագնված էին հայկական տարազով: Պարերն անցան շատ աջող և թողեցին լաւ տպաւորութիւն հանդիսականների, մանաւանդ օտարազգիների վրա:

Երեկոյթից զուտ օգուտ ստացվեց 329 ր. 50 կօպ.: Ղահրամանեան

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Полный Армяно-русскій словарь, сост. А. С. Дагбашянъ, III выпускъ, Тифлисъ, 1910 г.

Յ. Դաղբաշեանի հայ-ռուս բառարանի ներկայ պրակը սկսվում է «ղաշտ» բառով և վերջանում է «խաչգիւտ» բառով, պարունակելով իր մէջ 128 երես:

Բառարանի ներկայ պրակն էլ գալիս է հաստատելու, որ Դաղբաշեանը մեծ ջանք է գործ դրել իր բառարանի վրա և աշխատել է մեր բառարանական գրականութեան թերին կարելիին չափ լիակատար գործով լըրացնել:

Բառերի իմաստը ընդհանրապէս ճիշդ է ըմբռնված և արտայայտված իրանց բազմազան գունաւորութեամբ:

Բառարանի մէջ տեղ են գտել թէ բուն հայկական և թէ օտար լեզուներից փոխառնված բառեր: Բազմաթիւ պարսկական, թիւրքական և ուրիշ ասիական բառեր, որոնք գործ են ածվում հայ լեզուի մէջ, նըշանակված են բառարանում «գաւառական, հասարակաց կամ ժողովրդական բառեր» անուններով: Նրանց ծագման մասին յիշատակութիւն չէ արված, այլ վերցված է միայն նրանց գոյութեան փաստը:

Լիովին խրախոյսի արժանի է Յ. Դաղբաշեանի մեծ աշխատանքը, և մենք յոյս ունինք, որ նրա ներկայ գործը անընդհատ կը հրատարակվի և կը վերջանայ:

Այդպիսի մի մեծ աշխատութիւն առանց թերութիւնների չի լինի, և այդպիսիները կան, որոնք ապագայում լրացվում են յաջորդ հրատարակութիւններում: Օրինակ՝ «Թաս» բառը՝ թարգմանված է Тазикъ, металическій сосудъ. մինչդեռ անհրաժեշտ չէ, որ թասը լինի անպատճառ մետալից, թաս բառը ռուսերէն յաճախ թարգմանվում է чаша կամ чашка բառով: «Դաստամալ» թարգմանված է тряпка для мойки посуды; դա չափազանց սահմանափակ հասկացողութիւն է. դաստամալ բառով հասկացվում է սրբիչ, անձեռոցիկ առանց աման լուանալու գաղափարի: «Լեթուել» բառը շատ տեղերում նշանակում էր աներեսանալ, լըբանալ, լպստվել, մինչդեռ Դաղբաշեանը նրան գործ է ածել «կերակրից զզվել» մտքով:

Յ. Դաղբաշեանը գրքի շապկի վրա տպագրել է մի ազդ իր «բաժանորդներին», որտեղ տալիս է տեղեկութիւն գրավաճառների հետ տեղի ունեցած անպատեհութիւնների մասին և մաքրում է նրանց հետ իր մասնաւոր հաշիւները: Այդ ազդի հրատարակութիւնը մեծ սխալ է հեղինակի կողմից: Նա իր ոճով և ձևով աննպաստ տպաւորութիւն է գործում, և որքան էլ վշտացած լինի հեղինակը գրավաճառներից և ձախորդութիւններից, նա պէտք է խուսափէր այնպիսի անկորեկտ ազդ հրատարակելուց, մանաւանդ որ այդ ազդը չէ վերաբերում յատկապէս բաժանորդներին, որոնց նա դիմում է:

Ցանկալի չէ, որ այնպիսի խնկալէս օգտաւէտ և խոշոր աշխատութեան շուրջը, ինչպիսին է հայ-ռուս բառարանը, կոյանար անախորժ տրամադրութիւն շնորհիւ մասնաւոր հաշիւների և ընդհարումների: Ա. Ք.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

1) Վիրգիլիոսի «Ենէական», թարգ. հ. Արսէն Ղազիկեանի, Վենետիկ, 1910 թ., էջ 573, գ. 2 ֆր.: 2) Դր. Ռաֆայէլ Բաղրջեանի «Schopenhauer der philosoph des optimismus», Լայպցիգ, 1909 թ., էջ 136. 3) Սամսոն Գալաչեանի «Կօպերացիա», Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 93, գ. 20 կ.: 4) Պոտապենկօյի «Ոսկէ շղագրամ», փոխադր. Յակ. ք. Սարիկեանի, Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 93, գ. 25 կ.: 5) Գաբ. ա.-ք. Տէր-Գաբրիէլեանի «Հայոց առաքելական ս. եկեղեցու քրիստոնէական վարդապետութեան դասագիրք», Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 88, գ. 35 կ.: 6) Ս. Բաշինջաղեանի «Խաղողի հիւանդութիւնները և նրանց բուժելը», Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 16, գ. 5 կ.:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գիւլլուջա (Սուր. գաւ.), 2 յունիսի

«Մշակի» № 105-ի «Նամակ խմբագրութեան» բաժնում կարդացի Ս. Շամամեանի նամակը՝ Բալախանուց գրված:

Իբր պատասխան այդ նամակի՝ յայտնում եմ, որ «Մշակի» № 93-ի գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում լոյս տեսած իմ հաղորդած լուրը չէ վերաբերում բնաւ Ս. Շամամեանին: Այդ տեղեկութեան մէջ ակնարկված անձը բոլորովին ուրիշ մարդ է, որ խաբեց դժբաղդ աղջկայ միամիտ ծնողներին: Եւ այդպէս՝ խաբեբայութեամբ գըլուխ եկած այդ ամուսնութիւնը ներկայումս չափազանց անախորժ դէպքերի առիթ է տալիս. այսօր մարդ ու կին դառել են «շուն ու կատու»:

Ինչ վերաբերում է Ս. Շամամեանին, պիտի ասենք, որ նախ՝ Ս. Շամամեանը, ինչպէս ինքը ցոյց է տուել «Մշակի» № 105-ում տպված իր նամակում, 43 տարեկանից անց է: Յետոյ՝ իր նշանածի տարիքը 14 էլ չէ: Եւ իմ այս ասածը հաստատելու համար հարկ չը կայ պատէ պատ ընկնելու, այլ կը բաւէ, որ մարդ թերթէ համապատասխան ցուցակը: Սա էլ պիտի ասեմ, որ Ս. Շամամեանը նշանված է միայն և ոչ թէ ամուսնացած, և նրա նշանադրութիւնն էլ նոյնպէս եղել է ոչ աղջկայ կամքով, այլ ծնողաց: Գ. Դ.

—

Իգդիր, 10 յունիսի

«Մշակի» № 93-ի գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում այստեղից ուղարկված մի նամակ էր տպված: Տեղեկատու Յակոբ Հայրապետեանը անուանարկում է ինձ հասարակական շահերի տեսակէտից և ներկայացնում իբրև ծխ. դպրոցի սեփականութիւնը իւրացնող: Որովհետև այդ տեղեկութեան մէջ շօշափված անցքը մի քիչ հին է և այդ պատճառով կարող է այս կամ այն անձնաւոր մէջ տարակուսանք առաջացնել, ուստի սրանով կամենում եմ թիւր ու սխալ կասկածները փարատել և գոհացում տալ գործին անծանօթ անձանց հետաքրքրութեանը:

Պարզութեան համար ես մէջ կը բերեմ նամակագիր Հայրապետեանի յօդուածից այս խնդրին վերաբերվող կտորն ամբողջապէս.

«1890 թ. Իգդիրի ուսումնարանի հոգաբարձուներ Սամուէլ ք. Սողոմոնեանը, երէցփոխ Ղարիբ Գրիգորեանը, Սմբատ Աւագեանը և Յակոբ Կանայեանցի (իսկ ես վերջինիս փոխանորդն էի) օրօք ուսումնարանական կշռոցը և մսավաճառութիւնը տրված էր կապալով իգդիրցի եղբ. Ստեփան և Յովասափ Խաչատրեան Աւագեաններին 1397 րուբլով: Կապալավարձը ժամանակին չը ստացվելուն համար, հոգաբարձուներ Ս. ք. Սողոմոնեան, Ղ. Գրիգորեան և Ս. Աւագեան դիմում են Սուրմալուի հաշտարար դատարանին, որը վճռում է պահանջել եղբ. Աւագեաններից ամբողջ 1397 ր.:

«1892 թ. սեպտ. 16-ին դատարանական պրիստաւի միջոցով ցուցակագրվում է եղբ. Աւագեանների երեք խանութը, տունը և այգին: 1893 թ. յունվարի 30-ին աճուրդով ծախվում է վերոյիշեալ կայքը: Հոգաբարձուներից Սմբ. Աւագեանն ինքն է առնում խանութներից մէկը 301 րուբլով, ուսումնարանի փողով, ուսումնարանի համար: Հասկանալի է, որ հոգաբարձութիւնն է հոգում բոլոր ծախքերը, ինչպէս օրինակ հաստատման ծախսը եւ այլն *):

«1893 թ. փետր. 16 ին հաշտարար դատարանի որոշմամբ խանութը հաստատվում է հոգաբարձու Սմբ. Աւագեանի վրա:

«1894 թ. մեռնում է Սմբ. Աւագեանը առանց ուսումնարանի փողով գնած խանութը յանձնելու ուսումնարանին: Մահվանից յետոյ խանութը անցնում է հանգուցեալի հայր Թադէոս եւ եղբայր Սեդրակ (այժմ հոգաբարձու) Աւագեաններին: Երկար տարիներ սրանք խոստանում են վերադարձնել ուսումնարանին այդ կայքը, զիջելով ժողովրդի պահանջին, բայց խանութը չէ վերադարձվում ըստ պատկանելոյն, և այս ժամանակներս լսում ենք, որ խանութը ծախված է մի ուրիշին 1500 րուբլով»:

Իսկ միացած կայքն առնում է Աւագ Աւագեանը: «Այսպիսով ուսումնարանի 1397 ր. կատարողական թերթը ոչնչանում է, ուսումնարանը ոչինչ չէ ստանում, իսկ եղբ. Աւագեանները հասնում են դառն աղքատութեան»:

Ահա բուն իրողութիւնը:

1) Ճիշդ է, որ ուսումնարանի կշռոցը և մսավաճառութիւնը կապալով տրված է եղել Ստեփան և Յովասափ Մահտեսի-Խաչատրեաններին, սակայն սրանք ուսումնարանին մնացել են պարտք ոչ թէ ամբողջ կապալավարձը, ըստ Հայրապետեանի 1397 ր. (?), այլ միայն 367 ր.: Դատարանը վճռել է պահանջել նրանցից այդ 367 ր., գործավարութեան համար (за веденіе дѣла) 30 ր. և 1000 րուբլի էլ տուգանք, ընդամենը 1397 ր.: Կատարողական թերթի վրա դատարանական պրիստաւի ձեռքով արված մակագրութիւնից երևում է, որ պարտատէրերը — հոգաբարձուները — ստացել են 416 ր. 90 կ., այսինքն 367 ր. մայր պարտքը, 30 ր. գործավարութեան համար և 19 ր. 90 կ. այլ ծախքեր՝ աճուրդի, հաստատման և այլն: Ուրիշ խօսքով՝ ուսումնարանն ստացել է Մ.-Խաչատրեաններից իր պահանջը եւ դատաստանական ծախքերն ամբողջովին. չէ առնված միայն 1000 ր. տուգանքը:

2) Աճուրդին վերաբերող թղթերից երևում է, որ հանգուցեալ եղբայրս, Սմբատ Աւագեանը, աճուրդի է մտել Եփրեմ Խուդոգարեանի, Ղարիբ Գրիգորեանի, Սամուէլ ք. Սողոմոնեանի և Մարտիրոս Կանայեանի հետ իբրև մասնաւոր գնող և խանութը մնացել է եղբօրս վրա 301 ր.: Նա այդ 301 ր. կանխիկ ներկայացրել է դատարանական պրիստաւին պարտքը հանդցնելու համար և գանձարան է մտցրել № 399/1893 թ. անդորրագրով հաստատման ծախքը՝ 12 ր. 4 կ.: Կրկնում եմ, գործում եղած գրաւոր փաստաթղթերի համաձայն, եղբայրս այդ խանութը գնել է իբրեւ մասնաւոր անձն, իր փողով եւ ոչ թէ իբրեւ եկեղեցու կամ ուսումնարանի ներկայացուցիչ՝ «ուսումնարանի փողով, ուսումնարանի համար»: Այդպէս են խօսում գրաւոր դօկումենտները: Այդ է ասում և առողջ դատողութիւնը: Յիրաւի, եթէ հոգաբարձութիւնը նպատակ ունենար ուսումնարանի համար խանութ գնել, ներկայացուցիչ լինելը աւելի շուտ նա կը յանձնարարէր Ղ. Գրիգորեանին, որ եկեղեցու երէցփոխ լինելով՝ միևնոյն ժամանակ և հոգաբարձութեան գանձապահ-անդամ էր, քան հոգաբարձուներից ուրիշ որևէ մէկին, և յատկապէս պարտապանների ազգականին. կամ գոնէ միւս հոգաբարձուները չէին մասնակցի աճուրդին և այդպիսով խանութի գինը չէին բարձրացնի:

3) Այս խանութի պատմութիւնից դեռ 3—4 տարի առաջ ես բացակայել եմ Իգդիրից, ապրել եմ Թիֆլիսում մինչև 1907 թ.: Բացի դրանից՝ հանգուցեալ եղբայրս դեռ իր կենդանութեան ժամանակ, այսինքն գնման օրից դեռ մի տարի չանցած, դրամական բաւարարութիւն ստանալով՝ խանութը վերադարձնում է տէրերին, և, սկսած 1894 թ., խանութը փաստապէս եղել է Յով. Մ.-Խաչատրեանի տրամադրութեան տակ. օգտվել է նա մինչև 1909 թ. և ապա ծախել իգդիրեցի Յ. Ս. Փափազեանին 1500 ր.: Հասկանալի է, ուրեմն, որ այդ խանութը երբէք և ոչ մի օր չէ եղել իմ կամ հօրս իրաւատութեան ներքոյ. ժողովուրդը մեզ չէ դիմել և պահանջել և մենք «երկար տարիներ» չենք խոստացել վերադարձնել այդ կայքը ուսումնարանին:

Ահա ճշմարտութիւնը:

Բայց, որպէսզի ընթերցողները չը կարծեն, որ ես իմ պատասխանով այս կամ այն կերպ կամենում եմ քօղարկել խնդրական իրողութիւնը և շահված լինել մեր աղքատիկ դպրոցից, սրանով դիմում եմ Իգդիրի հասարակութեան բոլոր անդամներին և խնդրում, որ եթէ նրանք ունենն հաւաստի տեղեկութիւններ կամ գրաւոր փաստեր, թէ յիրաւի հանգուցեալ եղբայրս ուսումնարանի փողով է գնել վերոյիշեալ խանութը և չէ յանձնել ըստ պատկանելոյն, թող բոլորը հրապարակ հանեն մամուլի մէջ. ես խոստանում եմ ուրախութեամբ բաւարարութիւն տալ դպրոցին:

Իսկ Յակոբ Հայրապետեանին առաջարկում եմ մի ամսվայ ընթացքում մամուլի մէջ փաստերով հաստատել իր ասածները, այլապէս զրպարտութեան համար ես նրան դատարանով պատասխանատուութեան եմ հրաւիրելու: Սեդրակ Աւագեան

—

Թիֆլիս, 30 յունիսի

Գրութեանս կից յանձնում եմ խմբագրութեանդ 70 րուբլի, որ հանգանակվել է Ղզլարում, բժիշկ Պետրոս Կարա-Մուրզայի պատւին՝ նրա Ղզլարից հեռանալու և չորսամեայ հասարակական ու բժշկական գործունէութեան համար տեղական Բարեգործական Ընկերութեան կողմից տուած ճաշկերոյթին:

*) Բոլոր ընդգծումները իմն են: Ս. Ա.

Հանգանակութեանը մասնակցողների կողմից խնդրում եմ խմբագրութեանդ ուղարկել այս գումարն բանաստեղծ Ա. Ծատուրեանի 25-ամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանը կազմակերպող մասնաժողովին, երբ մի չնչին նուէր բանաստեղծին Ղզլարի մի խումբ յարգողներից: Ս. Խանոյեան

Բ. LUCIFER-Ի ՅՕԴՈՒԱԾԻ ԱՌԻԹՈՎ

Lucifer-ը վերջերս «Մշակի» մէջ հրատարակված իր «Մատենախօսութիւնը մեր մէջ» յօդուածում ասում է. «...Մեր մօտ մի անգամ ժողովրդականութիւն վաստակած հեղինակի յետագայ աշխատութիւնները աջողութիւն են գտնում ոչ թէ ըստ իրանց ներքին օբեկտիվ արժանիքների, այլ շնորհիւ հէնց այդ ժողովրդականութեան»...

Այո, բոլորովին ճիշդ է: Մենք համաձայն ենք Lucifer-ի այս կարծիքի հետ: Եւ դեռ մեր կողմից էլ կաւելացնենք՝ նայած թէ հեղինակը ինչ բանակի, կամ ինչ կուսակցութեան է պատկանում... Սրան փաստեր կարող են ծառայել թէ առաջներում և թէ վերջերս լրագիրների մէջ արտայայտված «քննադատական կարծիքները» մեր անուն հանած գրողների ծիլա-փլաւ երկերի մասին, որոնք զուրկ են լուրջ—բառի եւրոպական մտքով— քննադատական որևէ արժանիքից, ինչպէսնաև այդ շարլօն, անհամ երկերը գեղարուեստական ամենատարրական կոչումից: Բայց մի բան աչքաթող չը պէտք է անել Lucifer-ի յօդուածի մէջ. դա այն է, որ նա Շ. Կուրղինեանի մասին խօսելիս ի միջի այլոց ասում է. «Ոչ մի գրող չէ արտադրել այնպիսի ցայտուն էջեր, կոնկրետ մոմենտների այնպիսի ռելիէֆ վերարտադրութիւն, նրբազգաց պատկերներ, ինչպիսին տուել է հայ երիտասարդ պօէտիսէն»...

Ուղիղ է նկատել Lucifer-ը. ոչ մի գրող չէ արտադրել այդպիսի կտորներ, բայց իր այդ փայփայած «նրբազգաց պատկերներն ու անգին գոհարներն» էլ ոչ մի արժէք չունեն թէ գեղարուեստի և թէ պօէզիայի տեսակէտից:

Տիկ. Կուրղինեանի՝ «Բանւորներ», «Յետ տար քո խաչը» և միւս բանաստեղծութիւնները՝ բռնազբօսիկ կերպով գրված հում արտադրութիւններ են, որոնք ոչ մի կերպ չեն կարող համեմատվել բանաստեղծուհու սիրային և միւս (ուրիշ մօտիվներով երգած) ոտանաւորների հետ, որոնք աւելի զգայուն ներշնչումով են գեղված, քան քաղաքացիական և աշխատանքի երգերը: Ահա մի քառեակ նրա սիրային մի ոտանաւորից.

Նա՝ մի աստղիկ է կապոյտ երկնքում
Աստղոտ գիշերին պայղում լուիկ.
Իսկ ես՝ պարզ վտակ կանաչոտ ձորում
Շողերը գրկած մտորում մնջիկ...

Այստեղ կայ և գեղարուեստ և պօէզիա, իսկ քաղաքացիական և աշխատաւորական երգերի մէջ՝ ոչ առաջինը և ոչ վերջինը, այլ միայն գաղափար, պարզ ու որոշ գաղափար, որ հասնում է մինչև պրօկլամացիայի ձևի: Նոյնանման բաներ ունի և Յակ. Յակոբեանը:

Ահա Կուրղինեանն ինչ է ասում մի այդպիսի ոտանաւորի մէջ.

Այնտեղ գնացէք...
Այնտեղ՝ ուր որ խեղճ գեղջուկն անհաց,
Ցգէտ՝ խաւարի մէջ է խարխափում,
Երաշտից, ցրտից, անսերմ մնացած
Կծղած արտերը արցունքով թրջում...

Այստեղ բացի կոչից ոչինչ չը կայ. ամեն ինչ զոհվել է գաղափարին. թէև գաղափարը համակրելի է:

Տիկ. Կուրղինեանը և Յ. Յակոբեանը եթէ ուզում են քաղաքացիական և աշխատաւորի կեանքից երգեր գրել, թող աշխատեն՝ գեղարուեստը, զգացմունքը միացնել գաղափարի հետ: Եթէ զգացմունք չը կարողանան, թող գոնէ գեղարուեստական ֆորմ տան իրանց երգերին, եթէ այդ էլ չաջողվի, այն ժամանակ աւելի լաւ է այդպիսի մօտիվով երգեր չը գրեն:

Քաղաքացիական մօտիվներով գրում են թէ Եւրոպայի և թէ Ռուսաստանի բանաստեղծներից շատերը, բայց բոլորին էլ չէ աջողվում այդ. միայն մի քանիսն են գլուխ հանել, որոնք կարողանում են գաղափարական երգերի մէջ դնել զգացմունք, տալ գեղարուեստական ձև: Վերջերս մեզանում այդպիսի երգեր փորձում է գրել երիտասարդ բանաստեղծ Վ. Տէրեանը, և կարծում ենք, որ նրան կաջողվի ապագայում, որովհետև նա այժմ շնորհ է ցոյց տալիս և կարողանում է գաղափարը, գեղարուեստը և զգացմունքը միացնել (տես «Գարուն» ալմանախ, I գիրք):

Շ. Կուրղինեանի մասին մեր համոզմունքն այն է, որ նրա մատաղ քնարին միշտ խորթ են քաղաքացիական և աշխատանքի երգերը, և դուրս են գալիս անհամ բաներ: Նրա քնարին աւելի հարազատ են սիրոյ և նացիօնալիստական երգերը, որոնք մաքուր, անկեղծ զգացմունքով արտայայտված կտորներ են: Ի հարկէ, մենք չենք պահանջում, և յիմարութիւն կը լինէր պահանջել, որ Շ. Կուրղինեանը շօվինիստական բաներ գրէ: Բայց ինչ որ ճիշդ է, փաստ է, այն չը պէտք է ուրանալ, որ նրան այդ երգերը աւելի հարազատ են: Եւ հասկանալի է, թէ ինչու. Lucifer-ը նրա «Բանւորներ» և միւս ոտանաւորները «անգին գոհարներ» է անուանում:

Մենք շատ ուրախ ենք, որ մեր գրականութեան մէջ կանացի սեռն էլ իր ներկայացուցիչն ունի: Բայց ինչու այդ ներկայացուցիչն իր սեռի տրամադրութիւններն ու տպաւորութիւնները չէ արտայայտում, որ մեծ արժէք կունենար մեր—այդ ճիւղից զուրկ—գրականութեան մէջ, քան մօտենում է բանւորական կեանքին, որի աշխատանքին ու կարիքներին շատ քիչ է ծանօթ: (Այդ կողմից Յ. Յակոբեանը բարձր է Կուրղինեանից):

Մի քանի խօսք էլ մեր մէջ տիրող քննադատութիւնների մասին: Թէև սրանք ծամծմված ճշմարտութիւններ են, որ կրկնել է Lucifer-ը իր յօդուածում, կարևոր, անհրաժեշտ ենք համարում կրկնել և մենք:

Մինչև այժմ մեզանում չէ եղել և չը կայ (շատ քիչ բացառութեամբ) լուրջ քննադատութիւն. ամեն ինչ չափվել ու չափվում, կտրվում է թայֆայականութեամբ: Մեզանում գեղարուեստը միշտ ոտնակոխ է արվել: Օրինակ, երբ մի որևէ կուսակցական թերթի գործակցի աշխատութիւնները լոյս են տեսել, միւս կուսակցականների թերթը շտապել է պախարակել այդ աշխատութիւնը և հեղինակին, թէև նա եղել է լաւ և ընդհանուրի համար շահեկան: Այդ անարդար վերաբերմունքը մինչև այնտեղ է հասել, որ գրքի վերնագիրը կարդալով միայն՝ բնորոշել են հեղինակին, և գործի արժէքը:

Ուրեմն այն է դուրս գալիս, որ մինչև այսօր մաքուր գեղարուեստը զոհ է եղել կուսակցականութեան, ծառայել է անհատական, խմբակցական ստոր, գծուծ շահերին:

Հարկաւոր է լուրջ, լուրջ քննադատութիւն:

Անաչառ, անկողմնապահ, բարեխիղճ—ահա ինչպիսի մարդ պէտք է լինի այժմեան քննադատը կամ մատենախօսը, որովհետև նրա խօսքերը դառնում են հեղինակի ապագայի և նրա գրքի ճակատագիրը: Քննադատը չը պէտք է նայի հեղինակի ինչ կուսակցութեան պատկանելուն կամ ժողովրդականութեանը. նա միայն ձեռքը խղճին դրած պէտք է մօտենայ գրքին և իր անկողմնապահ կարծիքը յայտնի հասարակութեան:

Լրջութիւն և անկողմնապահութիւն...

Ֆօն-Մօրիս

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՔԻՒՐԴՍՏԱՆԻՑ

Ք. գիւղ, 11 յունիսի

Քիւրդստանի եռամեայ անիշխանութեան արտադրութիւններից մէկն էլ այժմս ներկայանում է ոմն Դէմօքրի Ազիզ-Սուր աւազակապետը իր հարիւրի չափ զինված ձիաւորներով. նա բնակվում է իր գրաւած Թալխաբ գիւղի շրջակայքում: Հաջի Հասանի ընդարձակ դաշտավայրը իր գիւղերով այժմ գտնվում է այդ աւազակի գերիշխանութեան տակ: Ամբողջ Մուքրիանը սարսափած է Ազիզի յանդուգն ձեռնարկութիւններից, Ազիզի՝ որ այժմ իրան հրատարակել է օսմանեան կառավարութեան ներկայացուցիչ և ի լուր Քիւրդստանի յայտարարել է, որ իրան իրաւունք է տրված մինչև Ջըղաթ մեծ գետի սահմանը, մինչև Միանդար, գրաւելու որպէս օսմանեան սեփականութիւն: Լաւ ախոյեան է ներկայանում նրան, ինչպէս երեւում է, Բաֆիր-աղա Մանգուռը, որին բաղդի սպասկը շպրտել է Քիւրդստանի դաշտավայրը:

Որպէսզի ընթերցողի համար աւելի պարզ լինի խնդրի էութիւնը և ապագայ չարագուշակ պատահելիքների մասին նա սկզբնական տեղեկութիւն ունենայ, մենք աւելորդ չենք համարում պատմական մի փոքրիկ ակնարկ գցել ոչ հեռու անցեալի վրա:

Ինչպէս յայտնի է, 1879 թւին հռչակաւոր շէյխ-Իբադուլլահի ծրագրած՝ Քիւրդստանի ազատագրութեան հսկայական արշաւանքը վիժեց և սահմանակից երկու մահմեդական սիւննի և շիա աղանդաւորների միջև ստեղծվեց ճակատագրական մի մեծ անտագօնիզմ: Հէնց այդ ժամանակից հազարաւոր արեան խնդիրը հանդիսացաւ մի պատնէշ երկու դրացի ազգութիւնների յարաբերութիւնների խզման, և սահմանը բաժանող Թաթաւի գետեզրի լայնատարած դաշտավայրում ինքնաբերաբար հիմք դրվեց մի շաբաթական տօնավաճառի, որտեղ, տարվայ բոլոր եղանակներում էլ, ամեն հինգշաբթի օրերը, Քիւրդստանից և Աջէմստանից հաւաքվում են հազարաւոր առևտրականներ—քիւրդ, պարսիկ, հայ, հրէայ, թիւրք և այլն—և հաշտութեան այդ կոթողի տակ կատարում են իրանց առևտուրը և երեկոյեան ցրիւ գալիս իւրաքանչիւրը իր տեղը, իրանց ետևից ամայացած թողնելով տօնավաճառը՝ յաջորդ հինգշաբթի օրվան: 31 տարի է որ այս պարբերական տօնավաճառը շարունակվում է անխափան և կառավարութիւնը օգտվում է ներ էին, որ լեռնաբնակ աշիրապետի կոռիւնին ձգեցին այս դաշտավայրը:

1907 թւականի «հերոս» Բայիզ-աղան, որը երկրորդ արշաւանքը կազմակերպեց նոյն նպատակով (այդ մասին իր ժամանակին գրած եմ «Մշակին»), հօրեղբօր-որդին է նոյն Բաֆիր-աղայի. երբ 1880 թ. սկզբում Թաւրիզի նահանգապետ Գեառուս Ամիր-Նիզամը (այն ժամանակ Վազիր-Փավայիդ) որոգայթի մէջ ձգելով սպանեց Համզա-աղային՝ երկու հօրեղբօր-որդիների մէջ աշիրապետութեան պատճառով սոսկալի կռիւ ծագեց. մի տասնեակ արիւնալի կռիւներից յետոյ յաղթանակը մնաց Բաֆիր-աղային, և Բայիզ-աղան, որպէս հալածական, սկսեց թափառել, մինչև որ 1903 թ. իրան ձգեց թիւրքական հողը և բարեկամանալով սահմանապահ Ֆարրուղ փաշայի հետ՝ սկսեց իր ինտրիգներով ցոյց տալ, որ Բաֆիր-աղան ատելով ատում է թիւրքաց սուլթանին և պատրաստվում է յարձակում գործել սահմանապահ զինւորների վրա: Ֆարրուղը, որ մի յիմար և անհեռատես պաշտօնեայ է, միանալով Բայիզի հետ կազմակերպում է այդ արշաւանքը, և 1907 թ. նոյեմբերի սկիզբներից յարձակվում են Բաֆիր-աղայի վրա, կողոպտում են նրա 20—25 գիւղերը, սպանում ծծկեր երեխային, աղջկան և իրան փախցնում, որը Սոուջ-Բուլաղ տեղական դատաւոր հաջի Սամէդ-խան Ռուջայի-Դօվլի մօտ է ապաստանում:

Ֆարրուղը և Բայիզը, առաջինը Փասուի և երկրորդը Բօքանի կողմից, առաջանում են դէպի Միանդար՝ լրացնելու շէյխ Իբադուլլահի ծրագրած գործը. այնուհետև արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, թէ ինչ հետևանք ունեցաւ այդ երկրորդ արշաւանքն էլ: Բաֆիրը միացաւ Ռուջայի-Դօվլէի բանակին և մինչև վերջ, որպէս հաւատարիմ կառավարական, կռուեց օսմ. ինքնակոչ ասպատակների դէմ, մինչև որ Բայիզը և Ֆարրուղը ստիպված եղան հեռանալ պարսից սահմաններից:

Կառավարութիւնը, տեսնելով Բաֆիր-աղայի տնտեսական և նիւթական քայքայումը և գնահատելով նրա անկեղծ ծառայութիւնը, յիշեալ տօնավաճառի եկամուտը յատկացրեց նրան որպէս առ ժամանակեայ ապրուստի միջոց՝ մինչև որ երկիրը խաղաղութիւն կը ստանայ և նա նորից կը տիրապետէ իր կալուածքներին և իրաւունքներին: Չը մոռանամ այս էլ յիշել որ բաւրիզեան կռիւների երկարդ շրջանում Բաֆիր-աղայի խումբը, միացած Ռուջայի-Դօվլէի զօրամասին, ամենակարևորի կռուողն էր ներկայանում:

Վերոգրեալ թռուցիկ ծանօթութիւնները տալով Բաֆիր-աղայի և Ազիզ-Սուրի մասին՝ մեր նպատակն է, ինչպէս ասել եմ, ընթերցողին նախօրէն ծանօթացնել այդ երկու ախոյեանների հետ, որոնք, ինչպէս ցոյց են տալիս նշանները, քիւրդական այս շարժման ընթացքում—և մենք վստահ ենք, որ այս շարժումները քանի գնան՝ լայն ծաւալ և լուրջ հետևանքներ են ունենալու, քանի որ մեր կառավարութիւնը կը շարունակէ լուռ անտարբերութիւն ցոյց տալ—որոշ դեր ունեն խաղալու: Արդէն երէկ, ամսիս 10-ին, լուր տարածվեց, որ «բազարը» (տօնավաճառը) շուլուղ է, որովհետև Ազիզ-Սուրը պատգամ է ուղարկել, որ «բազարի» եկամուտը իրան է պատկանում որպէս թիւրքական հող... Բաֆիր-աղան իր ձիաւորներով պատրաստվեց ընդհարվելու Ազիզի հետ, բայց վերջինս առայժմ բաւականացել էր այդ պատգամով և գործնական միջոցների չը դիմեց. բայց և այնպէս, հակառակ Բաֆիր-աղայի ջանքերին, «բազարը» երէկ չը կայացաւ. հազարաւոր յաճախորդները մի քանի ժամ դաշտավայրում դեգերելով ընդհարման երկիւղից բնաւ չարեցին շուկայ մտնելու և ցրիւ եկան: Յաջորդ բազարի օրը ըստ երեւոյթին սպասվում են լուրջ խռովութիւններ:

Խուրշիդ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 յունիսի

ՍՕՖԻԱ: Ռուսական տպագրական արտադրութիւնների ցուցահանդէսը անգին աջողութեան է հանդիպում: Ամբողջ մամուլը միաբերան գովաբանում է:

ԿԻԷՎ: 5000 հոգու ներկայութեամբ ինժենէր Գէյնէն մի քանի աջող թռիչքներ կատարեց:

ԲՍԻՐՆԷՄՈՒԻՐ: Օդագնաց Րօլսը ընկաւ իր գործիքից և, ջարդուածքներ ստանալով, մեռաւ:

ԲԻՏԵՐՖԵԼԴ: «Նօմէր 6» դիրիժաբլը, բարձրանալով կէսօրվայ ժամը 3 և 15 րոպէին անձրևի և թոյլ քամու ժամանակ դիմեց դէպի Դրէզդէն, ուր հասաւ ժամը 5 և 45 րօպէին և մի քանի շրջաններ կատարեց քաղաքի վրա: Այնուհետև նա աջող թռիչքներ կատարեց ճանապարհորդներով:

ՍԱԽԱԼԻՆ: Սախալինում բացվել է անասունների առաջին տօնավաճառը:

ԵԱՐՕՍԼԱՎ: Կայացաւ աւտօմօբիլային արշաւը Մօսկվայից մինչև Եարօսլավ: Արշաւին մասնակցում էին 35 հոգի, ի թիւս որոց երեք կանայք:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ: Սաստիկ շոգեր են լինում. երէկ արևահարութիւնից մեռել են Ֆիլադելֆիայում 12 հոգի, Հարրիսբորգում՝ 8, Պրօվինստօունում (Մասաչուսէթի նահանգում)՝ 3:

ԽԵՐՍՈՆ: Ջրասոյզները ջրի տակից հանել են էլի մի կնոջ դիակ, «Լօվկի» շոգենաւի խեղդվածներից 5, այրուածքներից մեռել են հիւանդանոցում էլի 5 հոգի: Նահանգապետի ամուսինը հանգանակութիւն է բացել յօգուտ աղէտից փասվածների: Միջոցներ են ձեռք առնվում «Լօվկին» հանելու ջրի միջից:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 20 ր գիշերվայ, Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.: Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ, Գանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցեր., Եւլախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Եւլախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցեր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար № 74/75 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցեր., Նախիջևան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.: Ապրանքատար-մարդատար՝ 4 ժ. 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երեւան՝ 10 ժ. 9 ր. առ., և այնուհետ գնացքը այլևս չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.: Պօստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան:

ԲՕՐԺՕՄ՝ մարդատար № 7/8 8 ժ. 28 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բօրժօմ՝ 2 ժ. 3 ր. ցեր.: Մարդատար № 9/10 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պօստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.: Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ. (այս գնացքը Բաթում չէ գնում):

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: Պօստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.: Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73՝ 6 ժ. 8 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 33 ր. երեկոյեան:

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ մարդատար № 9/10 8 ժ. 8 ր. երեկ.: Մարդատար № 7/8 6 ժ. 28 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ՆԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՆԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—70

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ամառը գտնվում է ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ (Կովկաս. հանք. ջրերում), որտեղ ընդունում է հիւանդներին մինչեւ սեպտեմբեր. Верхній бульваръ, д. кв. Гирей.
(Ե. Հ. Կ.) 565. 0—20

ԲԺԻՇԿ

Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.

Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1, երեկոյեան ժ. 5—7.

Արաս-Աբադսկայա, տուն Միրիմանովի:
(Ե. Հ. Կ.) 725. 100—9

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴԻԼԻՋԱՆՈՒՄ

Ադամ Տէր-Դանիէլեանը պատրաստում և վաճառում է ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵՒ ձեռնտու պայմաններով: Պատուէրները կատարվում են ճշդութեամբ և ժամանակին:
(Հ Կ.) 784. 2—1

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Լոյս տեսաւ հրատարակութիւնների Բ. հատորը հեղինակի պատկերով և բոլոր օրինակները դրոշմված հեղինակի անուանական 1885 թ. կնիքով:

I. ՌՈՒԶԱՆ

կամ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՕՐԻՈՐԴ

Պատմական դրամա 5 արար. և 9 պատկերով: (Անցքը պատահում է 1238 թ. Արցախի Խաչէն գաւառում):

II. ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՐԷՑ

(Պատմական վէպ, 1617 թ.)

ԳԻՆԸ 1 Ր. 50 Կ.

Հեղինակի երկասիրութիւնների Ա. հատորը՝

I. ՆՈՅԻ ԱԳՌԱՒԸ: II. ԱՌԱՔԵԱԼԸ: III. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԻԱՆՁՆՈՒՀԻ:

Գինը 1 ր. 50 կ.

Երկու հատորը միասին գնողները ճանապարհածախս չեն վճարում:

ՎԵՐԱԴԻՐ ՎՃԱՐՈՎ 30 կ. աւելի և առանց կանխավճարի պատուէր չէ կատարվում:

ԳՈՒՄԱՐՈՎ ԱՌՆՈՂՆԵՐԻՆ ԶԵՂՉ:

ՊԱՀԵՍՏԸ՝ հեղինակի ժառանգների լիազօր Տիգրան Նազարեանի մօտ:

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ. БЮРО ПЕЧАТИ. Мадатовская. 5. (Հ.) 632. 0—3

ԹԱՒՐԻԶԻ

Արամեան և ս. Աննայեան երկսեռ դպրոցների համար հարկաւոր են ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ, մէկը ձեռագործի (18 դասով), իսկ միւսը ֆրանսերէնի, բնական գիտութեան և այլ առարկաների համար (24 դասով): Հարկաւոր է նաև ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ՀՄՈՒՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ: Պայմանների մասին դիմել Ա. Տէր-Վարդանեանցին, հիւրանոց «Վիկտօրիա», ժամը 9—10 առաւօտեան:
(Ե.Հ.Կ.) 787. 3—2

Եկատերինօդարի հայոց դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

27 դասով և 800 ր. ռոճիկով: Աւանդելու է հայոց լեզու, թւաբանութիւն, հայոց պատմութիւն, բնագիտութիւն (2 դ.) և ընդհ. աշխարհագրութիւն (2 դ.):

Ցանկացողները դիմեն Հոգաբարձութեան:
(Ա. Օ.) 782. 5—4

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ" գրախանութում վաճառվում է

ԱՆԱԹԵՄԱ

ԼԵՕՆԻԴ ԱՆԴՐԷԵՎԻ

Թարգմ. Ա. Յ.

Գինն է 80 կոպ., պօստի ծախսով 1 րուբլի: Կարելի է և պօստի մարկաներով:
(Հ.Հ.) 776. 2—2

Շուտով լոյս կը տեսնի

ՄԻ ԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Փորձվածու)

Գինը առայժմ 30 կ.

ՍԵԴՐԱԿ ՄԱՆԴԻՆԵԱՆ

Соломоновская ул., д. № 21.
(Օ. Մ.) 788. 3—2

ՄԻԱԿԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ բաժանված ՀԻՆԳ կարգի, որ խաղացվում է Վարշավայի Պետական Բանկում.

11,750 տարած խաղատոմսեր 1.263,000 ր. գումարի		
1 գլխ. գումար		75,000 ր.
1 խաղատոմս		40,000 »
1 »		20,000 »
1 »		15,000 »
5 հատ	10,000 ր.	50,000 »
3 »	8000 ր.	24,000 »
2 »	5000 ր.	10,000 »
11 »	4000 ր.	44,000 »
1 »	3000 ր.	3,000 »
28 »	2000 ր.	56,000 »
46 »	1000 ր.	46,000 »
և կրկին 11,650 այլ տարած գումարներ:		

I կարգի տիրաժը յուլիսի 27-ին և 28-ին՝ հին տոմար

Բոլոր 5 կարգի տոմսերի գները.

I կարգի համար	Միւս կարգերի համար.
Ամբողջ տոմսը 30 ր.	Օգոստ., Սեպտ., Հոկտ. և Նոյեմբերին ամբողջ տոմսը 17 ր., 1/2 տոմսը 8 ր. 50 կ., 1/4-ը՝ 4 ր. 25 կ.:
1/2 տոմսը 15 ր.	
1/4 տոմսը 7 ր.	

Հաւսած ճաեւ ապահովագր. տիրաժից՝ մինչեւ V կարգը:

Բոլոր 5 կարգերի փայերը. 1/5 մասը տոմսի 19 ր. 60 կ., 1/10 » » 10 ր. —, 1/20 » » 5 ր. —

Ընդունվում է մասնովճարով. կէսը՝ պատուիրելուց, կէսը՝ նոյեմբերին: մասնաւոր անձերին անմիջականապէս տոմս չէ ծախսում:

Վիճակախաղային վարչութիւնը

Տոմսակների վաճառումը կատարվում է լիազօր-կոլլէկտօրների ձեռքով:

Պօստ. և վիճակահան. ցրիւակներն ուղարկ. ծախսերը Բանկի հաշւին:

Տարած գումարները վճարում ենք իսկոյն՝ տոմսը ներկայացրած օրը:

Մինչև 5 ր. գումարը կարելի է ուղարկել պօստ. մարկաներով:

Банкирскій Домъ ВАРШАВА, БРАТСКАЯ 18. Л. В. ЛАНДАУ и К°. Հասցէն հեռագ. և հեռ. փոխադր. համար. „ВАРШАВА-ЛАНДАУБАНКЪ"

(22, 27, 1) (В. 42721) 749. 3—3

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.